

TEODOR REPCIUC

CONCEPTELE SECURITĂȚII

AXIOMA PRINT
București 2008

Toate drepturile asupra acestei ediții aparțin editurii Axioma Print

Grafică coperta Mihai Hodorogea

ISBN 978-973-88755-4-8

CUPRINS

NOȚIUNEA GENERALĂ DE SECURITATE.....	5
CONCEPTUL DE SECURITATE INTERNAȚIONALĂ	9
DEZVOLTAREA ȘTIINȚEI SECURITĂȚII	21
Raportarea teoriei securității naționale la modelele științei.	22
Raportarea teoriei securității naționale la praxiologie.....	26
Limbajul teoriei securității naționale	27
Testabilitatea teoriei securității naționale.....	27
Obiectivele securității naționale.....	28
Domeniile de referință ale securității naționale	31
Multivalența securității naționale.....	33
CONCEPTUL DE SECURITATE NAȚIONALĂ.....	35
CĂI DE PERFEȚIONARE A STRATEGIEI DE SECURITATE NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI	49
Reformularea intereselor naționale.....	49
Perfecționarea sistemului securității naționale.....	57
SURSELE DE INSECURITATE – ABORDĂRI CONCEPTUALE ACTUALE.....	66
BIBLIOGRAFIE.....	91

NOȚIUNEA GENERALĂ DE SECURITATE

Noțiunea de *securitate* provine din latinescul *securitas* – *securitatis* și este prezentată în unele dicționare ca fiind: “*faptul de a fi la adăpost de orice pericol, sentimentul pe care îl dă cuiva absența oricărui pericol*”¹, “*acea stare de fapt care pune la adăpost de orice pericol extern și intern o colectivitate sau un stat oarecare, în urma unor măsuri specifice, ce sunt adoptate și care asigură existența, independența suveranitatea, integritatea teritorială a statului și respectarea intereselor sale fundamentale*”².

Securitatea poate fi definită ca “*o stare ce trebuie realizată pentru ca o persoană, un grup de persoane, un stat sau un grup de state să poată acționa neîngrădit pentru promovarea intereselor proprii, în condițiile respectării normelor și intereselor generale adoptate și recunoscute pe plan internațional*”³.

Securitatea mai înseamnă, conform unei publicații elvețiene, “*liniște, sentimentul de a fi în afara pericolelor, de a fi protejat, independență*”⁴. Potrivit unui studiu al ONU, “*există securitate atunci când statele estimează că pericolul de a suferi un atac militar, presiuni politice sau constrângeri economice este nul și că ele pot, din această cauză, să-și urmeze liber dezvoltarea*”⁵.

În opinia lui Heinz Wetschera, “*în termeni generali, prin securitate se înțelege relativa absență a amenințării. În relațiile internaționale, securitatea poate fi identificată cu relativa absență*

¹ *Dicționarul explicativ al limbii române, op. cit.*, p. 846.

² *Mică enciclopedie de politologie*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977, p. 402.

³ Colonel dr. Liviu Aron Deac, colonel dr. Ion Irimia, *op. cit.*, p. 7.

⁴ *La défense générale en bref, “La défense générale” (Cahier d’information no.1)*, Office Centrale de la Défense, Berne, 1988, p. 8.

⁵ *Conceptions de la sécurité, “Désarmement”*, nr.14, Nations Unies, New York, 1986, p. 52.

a conflictului armat, a războiului”⁶.

În Glosarul NATO de termeni și definiții, *securitate* înseamnă: “1. Stare realizată atunci când informațiile, materialul, personalul, activitățile și instalațiile sunt protejate contra spionajului, sabotajului, subversiunii, și terorismului, cât și contra pierderilor și divulgărilor neautorizate. 2. Ansamblu de măsuri necesare stabilirii unei stări de securitate. 3. Organism responsabil pentru punerea în aplicare a măsurilor de securitate”⁷.

Un concept filozofic cu rezonanță în problematica securității este acela de “*stare de securitate/insecuritate a unei socioorganizări*”⁸. Securitatea socioorganizării sporește când ea devine aptă să soluționeze mai eficace, dar și mai eficient (cu costuri mai mici) problemele cu care se confruntă; ea nu este afectată când procesele organizante sunt dominante în raport cu cele dezorganizante și le poate controla. Insecuritatea socioorganizărilor decurge din procese dezorganizante, în anumite condiții⁹.

În general, în timpul războiului rece, securitatea tindea a fi definită esențialmente în termeni militari¹⁰. Însă, așa cum se arată și într-o rezoluție privind politica de securitate, adoptată de Parlamentul European la 10 iunie 1991, “*Securitatea este mai mult decât simpla prevenire a războiului, deoarece se bazează și pe aspecte economice, ecologice, demografice, tehnologice și alte aspecte ale interacțiunii sociale și internaționale*”¹¹. În ultimii ani,

⁶ Heinz Vetchera, *International Law and International Security: The Case of Force Contro*, în “*German Yearbook of International Law, Vol. XXIX, 299 (Duncker & Humboldt, Berlin, 1982)*”, p. 146.

⁷ *Glosarul NATO de termeni și definiții*, AAP-6 (U)/1995, p. 87 (definiție inclusă în 1981).

⁸ General-maior dr. Lucian Culda, *Mondializarea socialului și insecuritatea omenirii. Posibilitatea gestionării mondializării*, în “*Situația statelor într-o lume în curs de mondializare*”, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1992, p. 28-29.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *Etude de conceptions et politiques de sécurité axées sur la défense, “Désarmement”*, Série d'études 26, Nations Unies, New York, 1993, p. 4.

¹¹ *Lista de definiții și termeni suplimentari din domeniul securității și apărării*, propusă de organizatorii reuniunii NATO “*Politica de apărare și strategie*”,

au apărut tot mai frecvent în limbajul științific și în cel jurnalistic, dar și în discursul politic, sintagme derivate din termenul de securitate, cum ar fi cele de *securitate politică, economică, militară, publică, alimentară, socială, ecologică, sanitară, informațională, umană, a comunității* etc.¹², întrebuințate în relație atât cu aspectul *internațional*, cât și cu cel *național* ale securității.

În viziunea analistului militar Simion Boncu, *securitatea* este înțeleasă “*ca ansamblu de acțiuni și ca rezultată a acestora, pentru menținerea funcționalității unei entități naționale în anumite limite care nu-i periclitează nici starea, nici poziția, în raport cu alte structuri*”¹³, “*starea de echilibru dinamic macrostructural infra și inter-socioorganizări de același nivel (stat – stat, structură suprastatală – structură suprastatală) și cu sfere diferite de cuprindere (stat – structuri suprastatale – troposferă – biosferă), realizată prin corelarea proceselor organizante și dezorganizante și managementul schimbării într-o asemenea modalitate încât să nu fie afectate obiectivele (valorile) lor fundamentale, general acceptate, existența lor ca entități și posibilități de reproducere*”¹⁴.

Din multiplele accepțiuni ale termenului de *securitate*, rezultă că acesta relevă o anumită gradualitate a abordărilor. Din termenul “respectiv au derivat o serie de noțiuni sau categorii cum sunt: *politici, strategii, concepții, sisteme, structuri, instituții, doctrine, teorii, planuri, matrici, mecanisme* etc. “*de securitate*”.

Aceste noțiuni sau categorii vizează, din perspectiva relației *internațional – național*, două domenii mari: *securitatea internațională* și *securitatea națională*. Obiectul capitolului de față este cel de-al doilea domeniu menționat.

În ceea ce privește *securitatea internațională*, aceasta desemnează, “*pe de o parte, rezultanta nivelului de securitate a*

Bruxelles, 22-23 oct. 1996, p.1.

¹² *Redefining Security: the Human Dimension*, “Current History” (SUA), nr. 592, 1995.

¹³ Simion Boncu, *Securitatea europeană în schimbare. Provocări și soluții*, Editura Amco Press, București, 1995, p. 13.

¹⁴ *Ibidem*.

*statelor și al pericolelor la adresa acestora, iar pe de altă parte, obiectivul creării condițiilor în care securitatea națională a fiecărui stat să fie pe deplin respectată*¹⁵, sau “*situația în care toate statele lumii se află la adăpost de orice agresiune, act de forță sau de amenințare cu forța în raporturile dintre ele, de orice atentat la adresa independenței și suveranității lor naționale sau a integrității lor teritoriale*”¹⁶.

Originile ideii de securitate internațională pot fi găsite spre sfârșitul evului mediu, când preocupările pentru a pune pacea pe baze mai sigure au dobândit un caracter mai sistematizat.

Potrivit unor documente adoptate de Organizația Națiunilor Unite, securității internaționale îi sunt proprii mai multe *concepte* (diverse baze pe care statele și comunitatea internațională în ansamblul ei se sprijină pentru a-și asigura securitatea), printre care pot fi amintite: *echilibrul de forțe, descurajarea, securitatea colectivă, neutralitatea, nealiniera, coexistența pașnică, securitatea comună, securitatea egală ș.a.*¹⁷.

¹⁵ Adrian Năstase, Expunere la sesiunea "România și politica de alianțe", IRSI, 1993, p. 5.

¹⁶ *Dicționar diplomatic*, Editura Politică, București, 1979, p. 788.

¹⁷ *Conceptions de la sécurité, "Désarmement"* no.14, Nations Unies, New York, 1986, p. 52.

CONCEPTUL DE SECURITATE INTERNAȚIONALĂ

Securitatea internațională – cu componentele sale, *mondială, continentală, zonală, regională subregională etc.* – reprezintă o relație de echilibru și de asigurare a păcii în cadrul comunității internaționale, relație orientată spre prevenirea conflictelor armate și dezvoltarea cooperării¹⁸, “*situația în care toate statele lumii se află la adăpost de orice agresiune, act de forță sau de amenințare cu forța în raporturile dintre ele, de orice atentat la adresa independenței și suveranității lor naționale sau a integrității lor teritoriale*”¹⁹.

Originile ideii de securitate internațională ar putea fi găsite spre sfârșitul evului mediu, când preocupările pentru a pune pacea pe baze mai sigure au dobândit un caracter mai sistematizat.

Potrivit unor documente adoptate de Organizația Națiunilor Unite, securitățile internaționale îi sunt proprii, la rândul ei, mai multe *concepte* (diverse baze pe care statele și comunitatea internațională în ansamblul ei se sprijină pentru a-și asigura securitatea), printre care pot fi amintite: *echilibrul de forțe, descurajarea, securitatea colectivă, neutralitatea, nealinierea, coexistența pașnică, securitatea comună, securitatea egală ș.a.*²⁰.

a) “*Echilibrul de forțe*”, a apărut, ca idee, probabil o dată cu folosirea forței. În eseu său “*The Balance of Power*” (“*Echilibrul puterii*”) din 1752, De Hume relatează că elemente ale acestui concept pot fi găsite încă în orașele lui Demostene pentru megalopolitani. Ideea echilibrului de forțe capătă extindere în procesul de centralizare a statelor în Europa Occidentală, de formare și consolidare a statelor moderne. Astfel, în Franța, în

¹⁸ Adrian Năstase, Comunicare la sesiunea științifică a Institutului Român de Studii Internaționale (IRSI), 27–29 ianuarie 1993, în “*România și politica de alianțe*”, IRSI, București, 1993, p. 5.

¹⁹ *Dicționar diplomatic*, Editura Politică, București, 1979, p. 788.

²⁰ Cf. *Conceptions de la sécurité, “Désarmement”*, nr.14, 1986, p. 52.

prima parte a secolului al XVII-lea, în lucrarea lui Maximilian Bethune, "*Economies royales*" ("*Economii regale*") se propunea divizarea Europei în 15 "state egale", astfel încât nici unul să nu poată avea preponderența unul asupra altuia. O idee similară apare și pe la 1710, când J. Bellers propunea împărțirea Europei în 100 de provincii egale. La 1615, Hugo Grotius, în opera sa "*De Jure Belli ac Pacis*" susținea crearea unui organism al reprezentanților puterilor europene, în cadrul căruia litigiile să fie judecate de aceia dintre ei care nu sunt parte la litigiu, astfel încât să se găsească un mijloc de forțare ca părțile să se împace în condiții rezonabile. Contemporan cu Hugo Grotius, Emeric Cruce, poet și învățat francez, propunea înființarea unei adunări a reprezentanților principilor și republicilor pentru reglementarea diferendelor, iar atunci când o țară n-ar accepta hotărârea luată, ea ar urma să suporte intervenția armată a celorlalte state. În sensul realizării unui echilibru de forțe, încă de la începutul mileniului al doilea s-au emis idei de soluționare a conflictelor prin arbitraj, propunându-se, în acest sens, arbitrajul papal sau imperial, ori cel al unor foruri general-europene. Ideea arbitrajului a fost reluată la începutul secolului al XIV-lea de către avocatul francez Pierre Dubois în lucrarea "*De recuperatione Terrae Sanctae*", unde se propunea crearea unui "conciliu al suveranilor". La 1464 Antoine Marini (refugiat francez la curtea regelui Boemie) propunea, la rândul-i, o "*Congregatio Concordiae*", un fel de ligă a reprezentanților suveranilor pentru asigurarea echilibrului forțelor și a păcii. În anul 1612 iezuitul spaniol Francisco Suarez susținea, în "*Tractatus de legibus et Deo legislatore*", întrunirea statelor într-o comunitate guvernată de legi comune. O altă modalitate prin care s-a urmărit realizarea echilibrului forțelor a fost constituirea alianțelor. Prin alianțe, statele puternice își "completau" necesarul de forțe și resurse, iar cele mai mici căutau să intre sub umbrela de protecție a celor dintâi. Primele alianțe încheiate în acest scop s-au înfăptuit pe la jumătatea secolului al XV-lea. Astfel, prin Pacea de la Lodi, din 1454, s-a stabilit un echilibru de forțe între republicile comunale și principate în Italia, echilibru care a prelungit perioada de pace în regiune timp de patru decenii. Practica aceasta s-a extins ulterior în întreaga

Europă, urmărindu-se împiedicarea extinderii dominației otomane, precum și a creșterii puterii și influenței habsburgice. Pentru prima dată, o alianță la nivel european destinată în mod explicit scopului respectiv s-a realizat în 1495, prin Liga de la Veneția, când regele Spaniei, papa, Veneția, Milano și împăratul Maximilian I s-au unit pentru a contrabalansa forța armată a Franței lui Carol al VII-lea. De asemenea, în spiritul realizării echilibrului de forțe, s-au încheiat: Pacea de la Westfalia din 1648; “Sfânta alianță”, realizată în 1815 între monarhii Rusiei, Austriei și Prusiei, la care, ulterior, vor adera majoritatea monarhilor din Europa; acțiunile cuprinse în așa-zisul "concert european" care, deși în mod declarat urmăreau realizarea echilibrului de forțe, nu numai că nu au reușit să îndeplinească acest deziderat, dar chiar au constituit un preludiv al primului război mondial²¹.

Concept caracteristic secolelor XVIII- XIX, *echilibrul de forțe* reprezintă, conform unei definiții date de Olof Hoijer, opoziția dintre două forțe egale, care, neutralizându-se creează o anumită stabilitate. Această *stabilitate* se poate obține, în viziunea autorului respectiv, nu numai prin echilibrul dintre două părți egale, ci și prin echilibrul între mai multe forțe care, antrenate – într-o formă sau alta – la menținerea statu-quo-ului, ar putea interveni prompt atunci când se încearcă perturbarea ordinii existente”²².

Conceptul, deși a reflectat o anumită preocupare pentru realizarea securității, a avut o serie de limite care au dus în cele din urmă (începând mai ales din prima jumătate a secolului al XX-lea) la discreditarea sa. În fapt, *echilibrul de forțe* legitima existența și folosirea “forței”. De asemenea, era dificil de definit și măsurat “forțele” unuia sau altuia dintre state în vederea realizării așa-zisului “echilibru”. În plus, marile puteri, în scopul realizării securității lor, căutau să mențină un “echilibru” care să le fie cit mai favorabil lor și care să le asigure preponderența propriilor forțe, ceea ce sporea tensiunea internațională. Acest

²¹ Cf. Dr. Petre Bărbulescu, *Aspecte militare ale securității internaționale*, Editura Militară, București, 1978, p. 10–18.

²² Cf. *Conceptions de la sécurité, “Désarmement”*, nr.14, 1986, p.17.

concept era aplicat în dauna statelor mai mici, anexiunile teritoriale fiind motivate, de multe ori, tocmai de “necesitatea” realizării *echilibrului de forțe*. Iar perturbațiile “echilibrului” afectau, de cele mai multe ori, în mod evident, tot statele mai mici și mai slabe. Aplicarea conceptului *echilibrului de forțe* a atras după sine o cursă a realizării așa-zisului “echilibru” la niveluri tot mai ridicate ale înarmărilor. În concluzie, deși a fost inițiat și vehiculat cu scopul declarat de realizare a securității, conceptul *echilibrului forțelor* s-a dovedit a fi, în cele din urmă, un puternic factor de insecuritate, un catalizator al cursei înarmărilor și al sporirii tensiunilor internaționale.

b) “*Descurajarea*” (“*disuasiunea*”) este un concept ce reflectă o practică ce durează din cele mai vechi timpuri și presupune descurajarea adversarului potențial în a întreprinde un război, realizată prin amenințarea cu recurgerea la forță, fie pentru a-l împiedica să-și realizeze obiectivele prin mijloace militare, fie pentru a-l pedepsi dacă încearcă să o facă²³. Descurajarea constă în a convinge adversarul că riscurile și costurile actelor sale de agresiune depășesc prin amploare beneficiile pe care acesta le-ar obține. Unele state consideră că *descurajarea* (clasică sau nucleară) ar fi singurul aranjament sigur pentru împiedicarea războiului nuclear și că tocmai acestui concept i s-ar datora absența, până în prezent, a unui astfel de conflict. În optica lor, *descurajarea* menține stabilitatea și pacea internațională, fără de care purtarea tratativelor și încheierea unor acorduri de dezarmare ar fi imposibile. Pentru cele mai multe state, însă, descurajarea se prezintă sub un aspect profund negativ, întrucât poartă în sine germenii cursei înarmărilor, ai neîncrederii și suspiciunii. Pentru ele, doctrina descurajării este, prin natura sa, agresivă, bazată pe forță, servind drept bază unei curse acerbe a înarmărilor, în primul rând în domeniul nuclear. În viziunea statelor respective, conceptul *descurajării*, descurajează, de fapt, orice acțiune menită să realizeze eliminarea armamentelor nucleare și stimulează cursa înarmărilor.

²³ *Ibidem*, p. 7.

c) “*Securitatea egală*” este un concept care a apărut pentru prima dată într-un comunicat comun încheiat între S.U.A. și U.R.S.S., în mai 1972, prin care părțile își declarau intenția de limitare a armamentelor ofensive strategice și de a purta negocieri într-un spirit de bunăvoință, cu respectarea interesului legitim al celeilalte părți și a principiului *securității egale*. *Securitatea egală* se diferențiază de *echilibrul de forțe* prin aceea că promovează ideea potrivit căreia nici una din părți nu este autorizată să revendice drepturi exclusive sau să ceară pentru sine privilegii sau avantaje speciale. Deși atrăgător prin exprimarea dezideratului ca o stare de securitate mutuală între două mari puteri să se realizeze pe baze egale, conceptul *securității egale* eșuează într-un context mai larg, când se introduc în ecuație statele mici și mijlocii și diferențele enorme dintre potențialele lor militare și cele ale marilor puteri.

d) “*Securitatea colectivă*” reprezintă un concept care presupune “*un angajament mondial în favoarea păcii și securității internaționale, angajament care să lege juridic toate națiunile*”²⁴. El reprezintă prima încercare mai serioasă pentru instituționalizarea și respectarea primatului dreptului internațional în scopul întăririi securității tuturor națiunilor. În virtutea acestui concept, comunitatea internațională trebuie să acționeze concertat, reacționând rapid la orice act de agresiune comisă de o națiune contra alteia. Securitatea colectivă presupune acceptarea ideii potrivit căreia securitatea este *indivizibilă*. Ea trebuie să ofere o protecție colectivă intereselor fundamentale ale națiunilor. Conceptul vizează un obiectiv mai larg decât simpla absență a războiului, înglobând condițiile mai largi ale păcii și securității internaționale. El presupune renunțarea la forță (exceptând cazul de legitimă apărare), promovarea principiului reglementării pașnice a diferendelor dintre state și obligația de a sprijini măsurile colective, atât militare, cât și nemilitare, vizând încetarea agresiunii. Din păcate, afirmarea deplină a *securității colective* este îngreunată de o multitudine de factori, cum sunt lipsa voinței politice a unor state de a-și respecta angajamentele, ori de a

²⁴ *Ibidem*, p.10.

colabora în vederea realizării păcii și securității, discriminările privind drepturile speciale de vot în cadrul O.N.U. (dreptul de veto al celor cinci membri permanenți ai Consiliului de Securitate și folosirea uneori neconstructivă și chiar abuzivă a acestui drept) etc.

e) “*Neutralitatea*” este un concept ce definește situația statelor care, în timp de război, nu iau parte la luptă, ci continuă să întrețină relații pașnice cu toate statele, inclusiv cu beligeranții. Neutralitatea este fondată pe suveranitatea statelor. Orice stat suveran are dreptul de a rămâne neutru într-un război purtat între alte state, cel puțin dacă el nu este legat printr-un angajament convențional contrar. Ea presupune drepturi și datorii speciale care, de regulă, nu există în timp de pace și care iau sfârșit o dată cu încheierea ostilităților sau în momentul în care războiul izbucnește între statul neutru și unul dintre beligeranți²⁵. În sensul neparticipării la război, neutralitatea a apărut din cele mai vechi timpuri, o dată cu apariția războaielor. Însă ca instituție de drept internațional, *neutralitatea* apare prin secolul al XVI-lea. În secolul al XIX-lea s-a consacrat instituția *neutralității permanente* (*perpetue*), ca poziție de neparticipare a unui stat la războaiele duse de alte state. Prima țară căreia i s-a recunoscut acest statut a fost Elveția în 1814. Alte state care și-au asumat ulterior, pentru perioade mai lungi sau mai scurte, statutul de neutralitate permanentă au fost S.U.A. (din 1823 până la 1917 și din 1936 până la intrarea în cel de-al doilea război mondial), Honduras (1907), Albania (1913), Islanda (1918), Vatican (1929), Laos (1954), Cambodgia (1957), Austria (din 1955) ș.a.²⁶. *Neutralitatea permanentă* constă în angajamentul unui stat, precizat printr-un acord internațional sau printr-o legislație internă, de a nu participa la nici un fel de război, cu excepția celui de autoapărare armată a propriului teritoriu. *Statul neutru permanent* are nu numai obligația de a nu participa la război, ci și pe aceea de a se abține în timp de pace de la acte care, în cazul izbucnirii unui război, ar

²⁵ Cf. colonel Vasile Gherghescu, Dr. Ionel Cloșcă, *Reguli de drept internațional privind starea de pace și starea de război*, Editura Militară, București, 1972, p. 311.

²⁶ Cf. Mihai C.I.Vlad, *Neutralitatea*, Tipografia “Cartea Românească din Cluj”, Sibiu, 1942, p. 63.

putea să-l atragă într-un conflict armat. *Neutralitatea permanentă* a unui stat presupune, de asemenea, neparticiparea la alianțe militare, refuzul de a accepta instalarea pe teritoriul său de baze militare străine etc.²⁷. *Neutralitatea permanentă* nu este limitată în timp și nu este legată de vreun anumit război. Un stat neutru permanent are dreptul de a-și menține forțe armate, construcții de apărare etc., iar în caz de încălcare a neutralității sale, el este obligat să folosească forța sa armată în scop de autoapărare²⁸.

Noțiunea de *neutralitate* apare adesea circumstanțiată de unele adjective cum ar fi: *condițională, armată, temporară, convențională (provizorie), generală, parțială, limitată (imperfectă), strictă (perfectă, binevoitoare* etc. *Neutralitatea condițională* semnifică un avertisment adresat beligeranților, prin care li se atrage atenția asupra condițiilor în care un stat înțelege să-și mențină poziția adoptată la început față de ei. *Neutralitatea armată* este o expresie folosită în trecut, astăzi desuetă, pleonastică. Neutralitatea trebuie să fie înarmată deoarece statul neutru este obligat să-și apere neutralitatea, la nevoie cu forța armelor; altfel neutralitatea riscă să fie violată, pierzându-și conținutul. *Neutralitatea temporară (convențională)* sau *provizorie* presupune neutralitatea pe timpul unuia sau mai multor războaie determinate²⁹. *Neutralitatea generală* se aplică pe întregul teritoriu al unui stat, ca un tot indivizibil în opoziție cu “*neutralitatea parțială*” care cuprinde doar una sau mai multe părți din teritoriul respectiv³⁰. Neutralitatea este *perfectă* sau *strictă* atunci când se aplică în conformitate cu dreptul internațional și *imperfectă (limitată)* când acest deziderat nu este îndeplinit³¹. Se vorbește de *neutralitate binevoitoare* atunci când statul neutru binevoitor furnizează unuia dintre beligeranți ajutoare și încurajare, neprohibite în mod expres de dreptul internațional (cum a fost cazul României care a încheiat la 28

²⁷ Col. Vasile Gherghescu, Ionel Cloșcă, *Op.cit.*, p. 313.

²⁸ Cf. Al. Bolintineanu, Justin Hescovici, *Contribuții la studiul neutralității permanente*, în “*Studii și cercetări juridice*”, nr.1, 1962, p.56.

²⁹ *Ibidem*, p. 314.

³⁰ Mihai C.I.Vlad, *Op.cit.*, p. 70

³¹ *Ibidem*, p. 71.

septembrie 1914 o convenție secretă prin care se asigura Rusiei *neutralitatea binevoitoare* a României;³².

De asemenea, *neutralitatea* se vehiculează și în legătură cu războiul terestru, maritim sau aerian, de unde și noțiunile de “*vas neutru*”, “*navă neutră*” etc. Întrebuințat în sens strict, termenul de *neutralitate* nu poate fi aplicat decât în timp de război, pentru desemnarea statutului juridic al unui stat care se declară neutru în raport cu beligeranții. Atât timp cât un stat acționează conform normelor de drept internațional referitoare la neutralitate, dreptul internațional (prin Convențiile de la Haga din 1907 și 1912 ș.a.) garantează statutul său de stat neutru. Pe de altă parte, nici o normă de drept internațional nu dictează unui stat neutru conduita ce trebuie să o aibă în timp de pace. Nimic nu îl împiedică, deci, să ia poziție în chestiunile politice, economice sau sociale care se pun în comunitatea internațională.

f) “*Nealiniera*” este o noțiune ce se aplică nu numai la nivelul unor politici naționale, ci și la cel al unor mișcări, respectiv cea a țărilor nealinierte. Afirmarea, după cel de-al doilea război mondial, a națiunilor care tocmai au accedat la independență s-a produs într-un moment în care sporea puterea și rivalitatea alianțelor militare nou constituite. În climatul de război rece astfel creat, țările necuprinse în alianțele respective au căutat să-și conjuge eforturile pentru a se proteja contra consecințelor negative ale rivalităților internaționale. *Nealiniera* nu este numai un răspuns la războiul rece, ci și la problemele decolonizării, la cursa înarmărilor, la inechitățile de natură economică și la alte aspecte negative din viața internațională. Un eveniment politic important care a permis afirmarea mișcării de nealinieră l-a constituit conferința afro-asiatică de la Bandung din 1955. Ideile exprimate în această conferință, dezvoltate pe parcurs de o serie de personalități politice din țările interesate, au dus la cristalizarea conceptului de *nealinieră* care, în linii mari, era definit de următoarele principii fundamentale: rămânerea în afara blocurilor militare sau a altor forme de subordonare față de marile puteri; dezamorsarea tensiunilor internaționale și promovarea păcii;

³² *Enciclopedia României*, vol.I, București, 1938, p. 885.

acțiunea în spiritul principiului coexistenței și cooperării pașnice între state, oricare ar fi sistemele lor sociale sau politice; susținerea popoarelor care luptă pentru eliberarea de sub tutela colonialistă și lupta împotriva rasismului etc.; servirea cauzei dezarmării, îndeosebi a celei nucleare; f) acționarea în favoarea unei ordini economice mondiale³³. Prima conferință la vârf, reunind șefi de stat și de guvern din 25 de țări nealiniat, a avut loc la Belgrad în 1961. Conferința a examinat un anumit număr de chestiuni relative la pacea și securitatea internațională, precum și la dezvoltarea economico-socială și în special la cele privind dezarmarea nucleară și interzicerea experiențelor nucleare. Apelul lansat asupra acestei ultime teme de către țările nealiniat a avut ca urmare încheierea, în 1963, a Tratatului privind interzicerea parțială a experiențelor nucleare. Șefii de stat și de guvern din țările participante au adoptat o declarație care, în esență, exprima următoarele: trebuie să se instaureze o nouă ordine mondială bazată pe cooperarea între națiuni, fondată pe libertate, egalitate și dreptate socială, al cărei obiectiv să fie favorizarea prosperității; o pace durabilă nu poate fi instaurată decât cu condiția de a se pune capăt definitiv dominației exercitate de colonialism, imperialism și neocolonialism sub toate formele lor; în scopul eliminării surselor diferendelor susceptibile de a pune în pericol pacea mondială, națiunile ar trebui să adopte, în practică coexistența pașnică în lumea întreagă; toate popoarele și națiunile trebuie să rezolve problemele inerente propriilor lor sisteme politice, economice, sociale și culturale conform situației lor particulare, trebuințelor și posibilităților lor; popoarele și guvernele trebuie să se abțină de la orice recurgere la ideologii în scopul ducerii războiului rece, exercitării de presiuni și impunerii voinței lor. Principiile enunțate la conferințele de la Bandung și Belgrad au constituit fundamentul poziției mișcării de nealiniere, poziție relativ puțin schimbată în cursul următoarelor conferințe mai importante, de la Cairo (1964), Lusaka (1970), Alger (1973), Colombo (1976), Havana (1979), New Delhi (1983) etc.³⁴.

³³ Cf. *Conceptions de la sécurité, "Désarmement"*, nr.14, 1986, p. 12.

³⁴ *Ibidem*, p.12-13.

g) “*Coexistența pașnică*” reprezintă un concept care s-a afirmat după sfârșitul primului război mondial. El consacră renunțarea la război ca mijloc de rezolvare a problemelor litigioase dintre state și postulează rezolvarea lor pe calea tratativelor, prin respectarea independenței și suveranității naționale, a integrității teritoriale, egalității în drepturi a tuturor statelor, luarea în considerare a intereselor reciproce, neamestecului în treburile interne ale altor state, dezvoltarea reciproc avantajoasă a colaborării economice și cultural-științifice între toate statele, fără nici o discriminare, participarea tuturor statelor, indiferent de natura orânduirii sociale, la soluționarea problemelor internaționale³⁵.

În viziunea promotorilor ei, coexistența pașnică nu trebuie să însemne o atitudine pasivă, ci o cooperare activă. Ea constituie un mijloc eficace și practic de întărire a încrederii între națiuni și trebuie să se aplice, în mod universal, tuturor statelor, oricare ar fi mărimea lor, prestigiul internațional sau sistemul politic și socio-economic.

h) “*Securitatea comună*” a fost avansată, ca idee, în prima parte a anilor '80 în cadrul unui raport al *Comisiei independente a O.N.U. privind problemele dezarmării și securității*. Conform acestui document, conceptul *securității comune* trebuie să se substituie celui de *descurajare*, iar pacea internațională trebuie să fie bazată pe supraviețuirea tuturor și nu pe amenințarea cu distrugerea reciprocă. Comisia a recomandat ca procesul să înceapă prin relațiile între cele două superputeri din acea vreme, S.U.A. și U.R.S.S. și sistemele lor de alianțe, îndeosebi prin inițierea negocierilor asupra limitării armamentelor clasice și nucleare și prin adoptarea de politici vizând încurajarea apropierii între aceste superputeri și normalizarea relațiilor dintre ele. Scopul acestor eforturi a fost restaurarea relațiilor pașnice, adoptarea de politici de moderație, încetarea cursei înarmărilor și aplicarea măsurilor necesare creșterii încrederii între S.U.A. și U.R.S.S.. Comisia a propus, de asemenea, ca țările în curs de dezvoltare să poată participa la căutarea de soluții comune. S-au recomandat măsuri destinate atenuării efectelor factorilor care înveninează

³⁵ *Dicționar diplomatic*, Editura Politică, București, 1979, p. 205.

relațiile dintre țările în curs de dezvoltare și care riscă să ducă la intervenția marilor puteri. În concepția inițiatorilor ei, *securitatea comună* era aplicabilă, în primul rând, relațiilor dintre alianțele nucleare, în general, și celor dintre U.R.S.S și S.U.A., în special. *Securitatea comună* presupune recunoașterea faptului că armele nucleare au transformat nu numai dimensiunile războiului, ci și noțiunea însăși de război și că, în era nucleară, războiul nu mai poate fi conceput ca un instrument al politicilor statelor. Conceptul de *securitate comună* implică două aspecte: pe de o parte, recurgerea, de preferință, la mijloace internaționale față de mijloacele naționale de asigurare a securității și, pe de altă parte, recurgerea la mijloace pașnice, în detrimentul întrebuirii forței sau amenințării cu forța. *Securitatea comună* se bazează pe ipoteza potrivit căreia, într-o epocă a interdependențelor, nici o națiune nu poate găsi singură securitatea. Ca urmare, obiectivul noțiunii de securitate comună este lansarea unui proces pozitiv îndreptat spre pacte și dezarmare. Acest proces ar permite instaurarea unei ordini internaționale care să asigure o lume fără arme nucleare, unde pacea și securitatea ar fi menținute cu arsenale reduse de arme clasice și unde o parte mult mai însemnată de resurse naționale și internaționale ar fi consacrate ameliorării calității vieții³⁶.

În legătură cu problematica militară a securității internaționale au apărut, atât în cadrul unor organisme ca O.N.U., O.S.C.E. etc., cât și în diverse state, concepte cum ar fi *securitate axată pe apărare, apărare defensivă* (în sensul de defensivă non ofensivă), *apărare neprovocatoare*³⁷, *incapacitate structurală de atac, suficiența apărării (suficiența rezonabilă a apărării), măsuri de creștere a încrederii și securității* (măsuri de informare, comunicare, acces, notificare, limitare)³⁸ etc.

În teoria securității internaționale s-au vehiculat și se vehiculează și alte concepte cum ar fi *prevenirea conflictelor*

³⁶ Cf. Conceptions de la sécurité, "Désarmement", nr.14, 1986, p. 15-16.

³⁷ A se vedea: Alvin M. Saperstein, *Primer on Non-Provocative Defense*, "Arms control", vol.9, Nr.1,1988.

³⁸ A se vedea: *Etude des conceptions et politiques de sécurité axées sur la défense*, "Désarmement", nr.26, Nations Unies, New York, 1993, p.37-50.

(*diplomația preventivă* – concept folosit pentru prima dată de Dag Hammarskjöld, secretar general al ONU, la finele anilor ‘50), *prevenirea declarativă*³⁹, *gestionarea conflictelor*, *menținerea păcii*, *realizarea păcii*, *impunerea păcii*, *cercurile concentrice ale securității*, *triunghiurile de putere* (Helmuth Smidt), *elipsele constitutive ale relațiilor internaționale* (Karl Lamers)⁴⁰ etc.

Unele concepte, mai vechi sau mai noi, cum ar fi *zonele de influență*, *coridoarele de securitate* ș.a. s-au dovedit a fi, în anumite circumstanțe, nu numai irealiste, ci chiar generatoare de insecuritate.

³⁹ Werner Bauwens și Luc Reychler, *Arta prevenirii conflictelor* (traducere), București, 1996, p. 169.

⁴⁰ Nicolae Ecobescu, *Alianțele și dreptul internațional*, în “*România și politica de alianțe*”, IRSI, București, 1993, p.49.

DEZVOLTAREA ȘTIINȚEI SECURITĂȚII

Conceptul de securitate națională dobândește, pe măsura trecerii timpului, o dezvoltare tot mai mare, abordările asupra sa fiind pe cale de a se constitui într-un construct teoretic tot mai bine încheiat și individualizat. Cu alte cuvinte, se naște și se dezvoltă parcurgând drumul de la o simplă noțiune, cum a apărut ea spre mijlocul secolului al XX-lea, la o veritabilă teorie, cu o structură tot mai complexă - *teoria securității naționale*.

Utilizăm termenul de *teorie* în sensul său curent, care desemnează un sistem de propoziții logic organizat, care sintetizează o anumită cantitate de informații referitoare la un domeniu al realității pe care îl descrie și îl explică⁴¹.

O particularitate a științei actuale este aceea că cea mai importantă activitate științifică – cea mai adâncă și cea mai fertilă – se concentrează în jurul teoriilor, nu al întrebărilor izolate, al datelor, clasificărilor sau conjecturilor singulare. “Problemele sunt puse și datele sunt colectate în lumina teoriei și cu speranța conceperii unor noi ipoteze care ar putea, la rândul lor, să fie extinse sau sintetizate în teorii. Observațiile, măsurătorile, experimentele sunt executate nu doar pentru a colecta informații și a genera ipoteze, ci și pentru a testa teoriile, de a le găsi domeniul lor de adevăr; și acțiunea însăși, în măsura în care ea este acțiune conștientă, se întemeiază din ce în ce mai mult pe teorii”⁴².

Nu orice teorie este și științifică. Dar cea a securității naționale este, pentru că *sistematizează* cunoașterea prin stabilirea relațiilor logice între elemente anterior izolate, *oferă explicații* utilizând un sistem de ipoteze, *realizează predicții* și *este testabilă*.

⁴¹ Marin Țurlea, *Teoria științifică*, în “*Teoria cunoașterii științifice*”, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1982, p. 205.

⁴² *Teoria cunoașterii științifice*, op. cit., p.50.

Mai mult decât atât, prin faptul că orientează cercetarea, punând și reformulând probleme majore și fertile, sugerând colectarea de date noi, teoria securității naționale se apropie de ceea ce numește Mario Bunge “*marile teorii științifice*”, caracterizate prin faptul că inaugurează noi stiluri de gândire științifică, impun concepte noi care își pun definitiv amprenta pe modul de gândire al cercetătorilor în domeniu⁴³.

Raportarea teoriei securității naționale la modelele științei.

Complexitatea crescândă a teoriei securității naționale decurge, printre altele, din utilizarea unui număr tot mai mare de criterii de analiză, rezultate din raportarea problematicii securității naționale la un număr crescând de *modele științifice: categorico-deductiv, inductivist-empirist, standard, raționalist-criticist, empirist-pragmatic, istorico-sociologic, paradigmatic, evoluționist al dezvoltării științei* ș.a.

Această raportare este benefică pentru că modelele respective pot oferi sau sugera (prin inducție, deducție, analogie etc.) importante instrumente metodologice, concepte, noțiuni și corelații prețioase pentru aprofundarea și dezvoltarea creatoare a teoriei securității naționale sub diferite aspecte (al structurii logice, al metodei, al limbajului etc.)

Chiar dacă nu există modele științifice perfecte, chiar dacă fiecare dintre ele are anumite limite, raportarea la ele poate aduce numeroase beneficii metodologice.

Dacă raportăm teoria securității naționale la *modelul categorico-deductiv (aristotelic)* al științei, putem vorbi de mai multe tipuri de postulate: *de deductivitate* (structura deductivă), *de evidență* (principii evidente), *de realitate* (fundamentarea empirică), ori *de adevăr*.

Raportarea la *modelul inductivist-empirist (baconian)* al științei ar conduce la distingerea presupuzițiilor și prescripțiilor metodologice și la deducerea propozițiilor din fenomene, propoziții care devin generale prin inducție. În această viziune,

⁴³ *Ibidem*, p.208–209.

teoria securității naționale s-ar dezvolta pe cale preponderent inductivă, de la particular la general.

Dacă avem în vedere *modelul standard* sau *tradițional* (cunoscut și sub alte denumiri – *ipotetico-deductiv*, *empirist-logic* sau *neopozitivist-logic*) promovat de R. Carnap, G.C. Hempel, H. Reichenbach, E. Nagel ș.a., dezvoltarea teoriei securității naționale s-ar face pe cale preponderent deductivă, de la general la particular. Concepte esențiale preluate din acest model ar fi acelea de *semnificație cognitivă*, *principiu al verificabilității*, *confirmitate*. Conform aceluiași model, teoria securității naționale ar fi un sistem ipotetico-deductiv, adică “o mulțime de ipoteze structurată prin relația de deductibilitate astfel încât nici o formulă (enunț) să nu apară izolată”⁴⁴. Din această perspectivă, teoria securității naționale ar cuprinde *supozițiile fundamentale* (*axiomele sau postulatele*) și *consecințele logice* ale lor. *Corpul supozițiilor fundamentale* (*axiomelor sau postulatelor* – idei care nu trebuie demonstrate), ar putea fi reprezentat de formulările referitoare la interesele naționale fundamentale, la condițiile concret-istorice ale națiunii care își elaborează concepția de securitate națională, precum și la unele principii fundamentale și idealuri pe care națiunea respectivă își bazează existența sa materială și spirituală. *Corpul consecințelor logice* ar putea fi constituit din ansamblul de concepte, principii, teze, idei, orientări, norme etc. ridicat pe fundamentul axiomelor (postulatelor) mai sus menționate. Acest ansamblu s-ar putea referi la pericole, riscuri și amenințări la adresa intereselor naționale fundamentale, la instituții, resurse, direcții și strategii de acțiune ș.a. Tot prin aplicarea modelului *standard* al științei, s-ar putea distinge trei clase de vocabular pentru teoria securității naționale: vocabularul *logic*, cel de *observație* și cel *teoretic*⁴⁵.

Idei interesante mai pot rezulta din raportarea teoriei securității naționale la *modelul raționalist-critic ori metodologist* al lui Karl R. Popper (model care, prin caracterul său logicist, nu

⁴⁴ *Teoria cunoașterii științifice*, op. cit., p.127.

⁴⁵ Ilie Pârvu, *Teoria științifică*, Editura științifică și Enciclopedică, București, 1981, p.18-31.

se desprinde de modelul *standard* sau *tradițional*⁴⁶). O categorie prețioasă extrasă din acest model, benefică pentru teoria securității naționale, este aceea de *problemă*. “*Problema este aceea care ne provoacă să învățăm, să împingem mai departe cunoașterea noastră, să experimentăm și să observăm*”⁴⁷. Or, problemele pe care trebuie să le soluționeze teoria securității naționale sunt cele mai importante pe care le poate avea un stat, căci se referă la valorile naționale supreme: independență, suveranitate, bunăstare, ordine publică, siguranță națională, protecția sănătății populației, protecția mediului etc.

Utilă pentru teoria securității naționale este și schema popperiană a etapelor cunoașterii, similară, de altfel, schemei lui F. Gonseth (aparitia problemei – formularea unei ipoteze plauzibile –, punerea la probă a ipotezei – răsfrângerea sau impulsivarea rezultatelor încercării ipotezei asupra situației de plecare) și opusă schemei inductiviste a genezei și evoluției teoriei științifice (observare empirică a faptelor – ipoteză – sinteză – teorie)⁴⁸.

Făcând parte din concepția istorico-critică despre cunoașterea științifică, sau din așa-zisa *nouă filosofie a științei*, o serie de modele precum cel *empirist-pragmatic* sau *holist* (W. van Quine), cel *istorico-sociologic* sau *paradigmatic* (Thomas S. Kuhn), cel *evoluționist al dezvoltării științei* (St. Toulmin, D. Campbell), cel *structuralist* (J. D. Sneed, W. S. Stegmüller) etc.⁴⁹, pot furniza, la rândul lor, instrumente ideatice prețioase pentru teoria și metodologia securității naționale.

Spre exemplu, conceptul de “paradigmă” utilizat în modelul istorico-sociologic al lui Thomas Kuhn⁵⁰ este deja utilizat în mod curent în teoria securității naționale, unii teoreticieni români scriind despre schimbarea și limitele unor *paradigme de*

⁴⁶ Ștefan Georgescu, *Direcții și preocupări actuale în epistemologie*, în “*Probleme filosofice ale științei militare*”, vol. 4, Editura Militară, București, 1987, p.29.

⁴⁷ Karl R. Popper, *Adevăr, raționalitate și progresul cunoașterii științifice*, în “*Logica Științei*”, București, Editura Politică, 1970, p.111.

⁴⁸ Marin Țurlea, *op. cit.*, p. 206.

⁴⁹ Ilie Pârvu, *op. cit.*, p.10-18.

⁵⁰ Thomas S. Kuhn, *Structura revoluțiilor științifice*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1976.

securitate, precum *paradigma competițional – conflictuală a securității militare*, *paradigma competitiv – conflictuală – de cooperare a securității multidimensionale*, *paradigma de securitate competitiv – de cooperare*⁵¹ ș.a.

Un aspect interesant de analizat este și acela al relației dintre caracterul analitic și cel holist (integralist) al teoriei securității naționale. În legătură cu această relație, epistemologia modernă reliefează faptul că, până în prezent, în gândirea științifică, s-a afirmat mai mult tendința *holistă (sintetică sau integralistă)* de structurare a teoriei științifice. Teoria securității naționale se înscrie și ea în acest curent de tip holist. Din această perspectivă, ea este o expresie elocventă a *noului stil* al cunoașterii științifice contemporane, caracterizat prin: unitatea internă a domeniilor clasice ale științei și constituirea unor discipline de graniță; apariția unor noi discipline științifice cu caracter integrativ, în interiorul cărora s-au maturizat anumite concepte integrative (iar securitatea națională este un astfel de concept) care pot oferi cunoașterii actuale canalele necesare de comunicare interdisciplinară; transformarea treptată a științelor unidisciplinare în științe interdisciplinare; apariția la nivelul teoriilor fundamentale a unor perspective integrale, nereduționiste; întrepătrunderea și influențarea reciprocă (chiar și la nivel metodologic) a științelor fundamentale cu cele aplicate, precum și a științelor teoretice ale naturii cu cele tehnice și socioumane etc.⁵².

Într-o altă exprimare, teoria securității naționale contribuie și ea la afirmarea unor tendințe generale de dezvoltare a științei: trecerea în domeniile maturizate teoretic ale științei, de la studiul aspectelor substanțialiste la cel al aspectelor relaționale, structurale, sistemice; extinderea matematicii asupra tuturor ramurilor cercetării, nu atât prin folosirea limbajului, a tehnicilor de construcție și a modelării matematice, cât prin *modul de gândire matematic*; integrarea în construcția științifică a perspectivei istorice și evoluționiste (recursul la istorie), perspectivă

⁵¹ Simion Boncu, *Securitatea europeană în schimbare. Provocări și soluții*, op. cit., p.176-230.

⁵² *Teoria cunoașterii științifice*, op. cit., p. 47-48.

subliniată de mari teoreticieni ai științei ca N. Chomsky, M. Eigen, Th. Kuhn, St. Toulmin, P.K. Feyerabend, P. Shuster, I. Lakatos ș.a.; creșterea rolului gândirii teoretice în elaborarea cunoașterii; creșterea ponderii științei aplicate în dauna celei pure; impactul tehnicii moderne de calcul asupra gândirii etc.⁵³.

Raportarea teoriei securității naționale la praxiologie

Fundamentând acțiunea de apărare și promovare a intereselor naționale fundamentale, teoria securității naționale este, în mod evident, de natură predominant factuală. De aceea, raportarea ei la teoria acțiunii umane eficiente este o necesitate care nu mai trebuie să fie demonstrată.

Din această raportare pot rezulta analogii interesante care pot da noi semnificații unor concepte sau noțiuni filosofice precum *agentul* sau *subiectul* acțiunii – în cazul nostru instituțiile, cetățenii), *obiectul* ei, care este de o mare diversitate, *scopul* (apărarea și promovarea intereselor naționale fundamentale) *condițiile*, *mijloacele*, *regulile* acțiunii în domeniul securității naționale, *strategia acțiunii* (programe, planuri etc.), *criteriile de apreciere a rezultatelor* practice în promovarea intereselor naționale etc.

O trăsătură esențială a acțiunii pentru realizarea securității naționale este caracterul său conștient sau subiectiv. Importanța acestei trăsături este enormă, întrucât factorul conștient, bazat pe raționalitate, volitivitate, intenționalitate, este acela este de fapt motorul întregii acțiuni în folosul securității. De el depinde motivația acțiunii în folosul securității naționale, motivație ce poate fi studiată sub cel puțin patru aspecte: *nomologic* (când se are în vedere principiul cauzalității), *psihologic*, *axiologic* (când se au în vedere judecăți de valoare în legătură cu stabilirea scopurilor, alegerea mijloacelor ori aprecierea rezultatelor) și *teleologic* (când se pune problema unor alegeri preferențiale).

⁵³ *Ibidem.*

Limbaajul teoriei securității naționale

Un aspect important al teoriei securității naționale este acela legat de *limbaajul științific* utilizat. Acesta tinde să devină tot mai standardizat. În comparație cu limbajele comune el comportă câteva trăsături distincte: univocitatea termenilor, rigoarea definirii vocabularului, introducerea de termeni noi numai pe baza unor definiții, sintaxa logică specifică ș.a. În același timp, limbaajul utilizat în teoria securității naționale păstrează legătura cu limba obișnuită și cu alte sisteme lingvistice, fie prin încorporarea directă a unor semne ale acestora, fie prin faptul că limbaajul natural îi servește ca subtext⁵⁴.

Limbaajul securității naționale operează cu noțiuni și categorii specifice precum: *interese naționale fundamentale, politica de securitate națională, surse de insecuritate – pericole, amenințări, riscuri sau factori de risc la adresa intereselor naționale (securității naționale), domeniile securității naționale, strategia securității naționale, resurse ale securității naționale, principii ale securității naționale, sistemul securității naționale* ș.a. Toate acestea sunt “cărămizile conceptuale” ale unei teorii în plină expansiune.

Testabilitatea teoriei securității naționale

O condiție importantă impusă de epistemologie unui ansamblu de idei pentru ca acesta să constituie o teorie este testabilitatea sa. Este evident că teoria securității naționale îndeplinește această condiție. Dacă numeroase teorii s-au construit într-o primă fază în sfera abstractului și abia apoi și-au dovedit testabilitatea în practică, teoria securității naționale s-a dezvoltat pornind de la studiul unor realități, a unor aspecte concrete, cum ar fi, spre exemplu, nenorocirile de natură foarte diversă, care s-au abătut asupra națiunilor. Abia ulterior, cu ajutorul instrumentarului teoretic, s-a trecut la abstractizări, la formularea

⁵⁴ Gheorghe Socol, *Realitate și construcție teoretică*, “Revista de filozofie” nr.8, 1973, p. 894.

conceptelor, a principiilor, a axiomelor și a consecințelor logice, la utilizarea diverselor metode științifice pentru extinderea și îmbogățirea edificiului teoretic al securității naționale. Testabilitatea acestei teorii se exprimă și prin aceea că ea oferă factorilor de decizie din societate un aparat teoretic și metodologic foarte util pentru asigurarea derulării unei vieți practice normale a poporului conform intereselor naționale fundamentale, pentru descoperirea și anihilarea factorilor perturbatori ai funcționării optime a sistemului social național.

Obiectivele securității naționale

Abordările teoretice ale securității naționale relevă o mare diversitate, determinată de o multitudine de factori obiectivi (geografici, socio-economici, istorici etc.) sau subiectivi, la care fiecare țară își raportează securitatea sa națională.

Această diversitate se exprimă în diferențe relativ mari între modalitățile de stabilire de către națiuni a axiomelor (postulatelor) de securitate națională – interese naționale fundamentale, obiective, unele principii fundamentale ale politicii (strategiei) de securitate națională. Într-un fel sunt stabilite acestea de către o mare putere și în alt fel de către o țară mică sau mijlocie, între o țară continentală sau una cu ieșire la mare, între o putere nucleară și un stat care nu deține o astfel de putere etc.

Spre exemplificare, obiectivele politicii de securitate națională (care sunt, în general, acele deziderate sau țeluri urmărite a fi atinse de către state în demersurile lor de apărare și promovare a intereselor naționale fundamentale) sunt formulate în moduri diferite. Astfel, obiectivele centrale ale strategiei securității naționale a Statelor Unite ale Americii, așa cum le-a definit președintele Clinton în prefața documentului “*O strategie a securității naționale de angajare și deschidere*” adoptat de Casa Albă în 1996, erau: “*de a susține credibil securitatea noastră cu forțe militare pregătite pentru luptă* (acest lucru însemnând, potrivit documentului respectiv, inclusiv capacitatea de a obține victoria, alături de aliații regionali, în două conflicte regionale majore aproape simultane – n.n.); *de a impulsiona revitalizarea*

*economică a Americii; de a promova democrația peste hotare*⁵⁵. La zece ani de la adoptarea documentului respectiv, Strategia de securitate națională a SUA din 2006, sintetiza astfel obiectivele strategiei de securitate americane, în chiar denumirile capitolelor documentului: *“Promovarea aspirațiilor spre demnitatea umană; întărirea alianțelor pentru înfrângerea terorismului global și acțiunea pentru prevenirea atacurilor împotriva noastră și a prietenilor; lucrul cu alții pentru a diminua conflictele regionale; prevenirea ca inamicii noștri să ne amenințe pe noi, pe aliații noștri și pe prietenii noștri cu arme de distrugere în masă; inițierea unei noi ere a creșterii economice globale prin piețe libere și comerț liber; extinderea cercului dezvoltării prin deschiderea societăților și construirea infrastructurii democrației; dezvoltarea agendei pentru acțiune cooperativă cu alte centre principale ale puterii globale; transformarea instituțiilor de securitate naționale ale Americii pentru a face față provocărilor și oportunităților secolului al 21-lea și ale globalizării*⁵⁶. În prefața semnată de președintele George W. Bush la documentul menționat, se afirmă: *“Strategia noastră de securitate națională este fundamentată pe doi piloni. Primul pilon este promovarea libertății, justiției și demnității umane, acționând pentru sfârșitul tiraniei, pentru promovarea efectivă a democrațiilor, pentru extinderea prosperității prin comerț liber și cinstit și prin politici înțelepte de dezvoltare. Al doilea pilon al strategiei noastre este constituit de confruntarea provocărilor actuale prin conducerea unei comunități crescânde a democrațiilor. Multe din problemele cărora trebuie să le facem față – de la amenințările bolilor pandemice, la proliferarea armelor de distrugere în masă, la terorism, la traficul cu ființe umane, la dezastrele naturale –, depășesc granițele noastre. Eforturile multinaționale eficiente sunt esențiale pentru rezolvarea acestor probleme*⁵⁷.

Pentru Federația Rusă, obiectivul central al politicii de

⁵⁵ *“O strategie a securității naționale de angajare și deschidere”*, Casa Albă, 1996 (traducere din limba engleză), p. 3.

⁵⁶ *The National Security Strategy of the United States of America, 2006.*

⁵⁷ *Ibidem.*

securitate națională pe perioada 1996-2000 era “realizarea securității și apărarea cetățenilor, a societății, întărirea statalității ruse, menținerea actualelor limite geopolitice pe perioada de tranziție, și asigurarea unui rol demn al Rusiei în contextul politicii mondiale”⁵⁸. În documentul “Conceptul de securitate națională a Federației Ruse” adoptat în ianuarie 2000, pe timpul președintelui Vladimir Putin, obiectivele majore ale securității Rusiei erau formulate astfel: detectarea și identificarea promptă a amenințărilor externe și interne la adresa securității naționale; luarea de măsuri pe termen scurt și lung în scop de avertizare și pentru înlăturarea amenințărilor; asigurarea suveranității și integrității teritoriale a Federației Ruse, precum și a securității frontierelor sale; prevenirea dependenței științifice și tehnologice a Federației Ruse de surse externe; asigurarea securității personale a cetățenilor. a drepturilor și libertăților constituționale în Rusia; îmbunătățirea sistemului puterii de stat în Federația Rusă, a sistemului relațiilor federale, a auto-guvernării locale și a legislației; crearea de relații armonioase între comunități, întărirea ordinii de drept și prezervarea stabilității social-politice; asigurarea respectării legislației Federației Ruse de către toți cetățenii, funcționarii și instituțiile statului, partidele politice, organizațiile publice și religioase; creșterea potențialului militar al statului și menținerea sa la un nivel suficient; întărirea regimului de neproliferare a armelor de distrugere în masă și a vectorilor de purtare a acestora la țintă; luarea de măsuri eficiente de identificare, avertizare și interceptare a activităților de inteligență și subversive ale altor state împotriva Federației Ruse; îmbunătățirea fundamentată a situației ecologice a țării⁵⁹.

Obiective precum cele menționate mai sus conțin și unele reflexe de mare putere. Însă pentru un stat mic și neutru, cum ar fi **Austria**, spre exemplu, obiectivele politicii de securitate națională sunt “apărarea populației, teritoriului național și valorilor fundamentale ale statului împotriva tuturor riscurilor, pericolelor și amenințărilor”.

⁵⁸ *Politica de securitate națională a Federației Ruse, 1996-2000.*

⁵⁹ *Russia's National Security Concept, 2000, www.armscontrol.org/act/2000_01-02/docif00*

Cu alte cuvinte, dacă supozițiile fundamentale ale teoriei securității (iar obiectivele securității sunt asemenea supoziții, considerate ca niște postulate sau axiome) pot fi formulate atât de diferit de către diverse state, este evident că și consecințele logice (direcții, modalități și mijloace de acțiune, structuri instituționale, forțe implicate etc.) pot diferi, tot atât de mult, de la țară la țară.

Domeniile de referință ale securității naționale

Un aspect important care a trebuit să fie lămurit de teoreticieni a fost stabilirea domeniilor de referință ale securității naționale. O succintă analiză a abordărilor realizate asupra acestei problematici în alte state poate oferi învățăminte prețioase. “*Conceptul contemporan de securitate a statului* – se exprima în 1992 președintele de atunci al statului polonez, Lech Walesa, în preambulul documentului “Tezele politicii poloneze de securitate” – cuprinde atât aspecte politice și militare, cât și economice, ecologice, sociale și etnice”⁶⁰. Pentru Bulgaria, structurile de bază ale securității naționale sunt elementele politice, militare, economice, ecologice, securitatea de informații și securitatea dezvoltării spirituale”⁶¹. În viziunea Sloveniei, politica de securitate a țării este “*un ansamblu de determinări politice, economice, sociale, ecologice, juridice, de apărare, de siguranță și de altă natură prin care se garantează la nivelul cel mai înalt posibil securitatea națională*”⁶².

Concluzionând, domeniile securității naționale, așa cum sunt înscrise în documentele oficiale aparținând și altor țări, sunt, în general, cele politice, diplomatice, economice, militare, informaționale, demografice, științifico-tehnice, ecologice, sanitare, dar și altele, cum sunt cele *energetice* (S.U.A.) *juridice* (Slovenia), *organizatorice* (Federația Rusă) *etnice* (Polonia), ori cele care vizează *siguranța* (Slovenia), *securitatea de stat și securitatea*

⁶⁰ *Tezele politicii poloneze de securitate*, Varșovia, 1992, p.1.

⁶¹ *Doctrina militară a Republicii Bulgaria*, 1995.

⁶² *Rezoluția Parlamentului Sloveniei cu privire la conceptul de securitate națională*, 1993.

publică (Moldova), *securitatea dezvoltării spirituale* (Bulgaria), etc.

Șirul domeniilor securității naționale trebuie să rămână deschis oricărei adăugiri, evident, bine motivate. A nu cuprinde un anumit domeniu în concepția de securitate națională înseamnă a o lipsi de elemente care pot avea cândva un rol extrem de important pentru apărarea intereselor naționale fundamentale. Spre exemplu, domeniul sanitar era, în general, ignorat o bună bucată de vreme atunci când se discuta despre securitatea națională. Dar epidemii cumplite au modificat fundamental percepția oamenilor în legătură cu consecințele posibile la adresa sănătății popoarelor. Gripa spaniolă a provocat, în 1919, de milioane de morți. Într-o vreme, unii teoreticieni zâmbeau superior când auzeau de propunerea includerii domeniului veterinar în ecuația securității naționale. Însă, cu timpul, s-a ajuns să se ia tot mai mult în seamă pericolele generate de unele epizootii devastatoare. Ravagiile făcute în ultimul deceniu de encefalita spongiformă la bovine în Marea Britanie, ori de gripa aviară în estul Asiei sunt doar două din numeroasele exemple ce pot fi date în acest sens.

Nu este nevoie de un exercițiu de imaginație prea complicat pentru a ne da seama că, așa cum a demonstrat realitatea, o țară poate fi adusă până la starea de colaps de numeroase alte pericole pe care le putem denumi simplu, *dezastre*: secete, extinderi ale deșertului, inundații, uragane, cutremure, erupții vulcanice, modificări de relief cu consecințe catastrofale, creșteri ale nivelului mării, scufundări ale platformelor continentale, creșterea nivelului radiațiilor cosmice dăunătoare, modificări ale sistemului biotic cu consecințe grave (dispariția vegetației, imposibilitatea dezvoltării vieții normale etc.), invazii de insecte, catastrofe nucleare (gen Cernobil), chimice sau de altă natură care pot deregla grav echilibrele biologice, ecologice etc. Țările care nu au luat în serios aceste pericole au plătit un tribut greu, exprimat în numeroase victime umane și în pagube materiale imense. Chiar furtunile de grindină (capricii ale naturii sau noi forme ale războiului geofizic?) abătute asupra unor zone ale României în ultimii ani, furtuni cu totul neobișnuite pentru țara noastră, cu efecte devastatoare asupra unor mari suprafețe agricole, pot fi un

exemplu elocvent de pericol care a fost aproape cu totul ignorat de către cei chemați să gândească și să acționeze pentru realizarea securității naționale.

O abordarea teoretică a problematicii securității naționale cu beneficii gnoseologice notabile este cea realizată de către Lucian Culda, dintr-o perspectivă nouă, teoretică, epistemologică și metodologică, respectiv din cea a *modelului procesual-organic al procesualității sociale*⁶³. La această perspectivă subscriu tot mai mulți teoreticieni români care studiază problematica securității naționale.

Securitatea națională poate fi analizată și în ipostaza sa de *funcție a societății*, respectiv cea de *protecție*, ori, mai bine zis, de *autoprotecție a statului național*. Din această perspectivă, problematica securității naționale poate fi supusă investigației cu ajutorul analizei funcționale (care operează cu concepte și noțiuni ca *funcție – disfuncție*, ori cu metode de cercetare diverse, cum ar fi, spre exemplu, *analiza structuralist-funcționalistă*, promovată de sociologul american Robert King Merton etc.

Multivalența securității naționale

O concluzie ce se poate desprinde din rândurile de mai sus este aceea că, cu cât aplicăm mai multe metode de cercetare, cu atât securitatea națională se înfățișează, în mod benefic, în mai multe *ipostaze* (de *stare* a sistemului social național, de *proces social complex*, de *sistem*, de *funcție a statului național* etc.), iar în fiecare din aceste ipostaze ea apare în multiple dimensiuni.

Referindu-se la acest subiect dintr-o altă perspectivă, Constantin Hlihor afirmă, pe bună dreptate, că „o bună înțelegere a securității în lumea de astăzi trebuie să plece de la observarea, cercetarea și analiza sa în tripla ipostază: de *realitate obiectivă/ființare*; de *realitate construită prin limbaj/discurs și de politică și strategie de securitate*⁶⁴”.

⁶³ Lucian Culda, *Procesualitatea socială. Interogări procesual-organice*, Editura Licorna, București, 1994 și alte lucrări ulterioare ale aceluiași autor.

⁶⁴ Constantin Hlihor, *Politica de securitate în mediul internațional contemporan*,

Rezultă de aici o trăsătură esențială a conceptului de securitate națională: *multidimensionalitatea* sau *multivalența* sa. Ce implicații presupune această trăsătură ? Printre altele, aceea că stabilirea intereselor naționale fundamentale și a celorlalte coordonate fundamentale ale unui document programatic al securității naționale, deși este o sarcină principală a factorului politic, nu poate fi realizată în mod corespunzător fără o analiză competentă făcută în toate domeniile vieții sociale (diplomatic, economic, militar, informațional, științifico-tehnic, cultural, moral-spiritual, biologic, demografic, ecologic etc.).

Aceasta înseamnă că din colectivele chemate să elaboreze o concepție unitară privind securitatea națională trebuie să facă parte cei mai prestigioși filozofi, sociologi, istorici, politologi, economiști, diplomați, militari, juriști, tehnicieni, matematicieni, medici, ecologi, biologi, agronomi, hidrologi, meteorologi, psihologi, oameni de cultură, preoți, experți din domenii ca administrația publică, siguranța națională, ordinea publică, protecția civilă, mass media etc. Iar produsul final al muncii de concepție a unui asemenea colectiv trebuie să fie rezultatul utilizării a numeroase tipuri de metode de analiză: funcțională, previzională, determinist-cauzală, sistemică, sociologică, statistică, probabilistică, istorică, comparată și multe alte metode care conduc, în ansamblu la îmbinarea inducției cu deducția, a observației cu experimentul, a sincroniei cu diacronia, a generalului cu particularul etc.

CONCEPTUL DE SECURITATE NAȚIONALĂ

După încheierea celui de-al doilea război mondial, tot mai mulți politicieni ori teoreticieni de diverse specializări din numeroase state au sesizat anacronismul concepțiilor potrivit cărora, pentru a apăra idealurile supreme ale unei țări, este suficient să existe un organism de forță, respectiv o armată puternică.

Realitatea a demonstrat că interesele fundamentale ale unui stat pot fi grav afectate nu numai pe cale militară, ci și pe alte căi, de natură diversă (politică, diplomatică, economică, informațională, psihologică, biologică, ecologică etc.). În fața unor pericole și amenințări care vin pe astfel de căi, atât din exteriorul, cât și din interiorul țării, s-a dovedit că orice armată oricât ar fi de perfecționată, rămâne, adesea, neputincioasă. Aceasta nu înseamnă însă că armatele nu pot să își aducă și ele o anumită contribuție la contracararea agresiunilor, pericolelor, amenințărilor și riscurilor nemilitare.

Prin urmare, așa cum sesizează sociologul Lucian Culda, *“apărarea militară, în accepțiunile ce decurg din agresiunile armate, nu mai poate garanta securitatea națiunii, agresiunile informaționale, secondate de cele energetice (înțelese de respectivul teoretician ca fiind cele financiare, economice, dar și militare) făcând inoperante, neeficace concepțiile de apărare militară. În concluzie, conceptul apărării nu mai este pertinent, este prea îngust, distrage atenția de la noile genuri de pericole și de la necesitatea unor abordări care să facă posibilă evitarea oricăror situații-limită, nu doar descurajarea agresiunilor militare”*⁶⁵.

Acest adevăr explică faptul că, în ultimele decenii, s-a impus, în numeroase țări, o nouă concepție, aceea cu privire la *securitatea națională*. Concepția are menirea să definească

⁶⁵ *România în situații limită*, Editura Licorna”, București, 1995, p.166-167.

interesele naționale fundamentale pentru un stat, care trebuie apărate și promovate, precum și instituțiile, resursele, căile și modalitățile (strategiile) de preservare a intereselor respective împotriva proceselor insecurizante, a agresiunilor, pericolelor, amenințărilor și riscurilor de orice natură.

Elemente premergătoare ale conceptului de securitate națională au apărut încă din secolul al XVII-lea. La încheierea Păcii de la Westfalia, în 1648, cardinalul francez Richelieu a introdus o noțiune care, ulterior, va defini o valoare supremă pentru orice țară: *rațiunea de stat* (interesul național)⁶⁶. Această noțiune va deveni, începând cu a doua parte a secolului al XX-lea, elementul central al oricărei concepții de securitate națională.

Sintagma *securitate națională* și-a făcut tot mai des apariția în discursurile politice de după cel de-al doilea război mondial. În 1947, SUA a adoptat chiar o *Lege privind securitatea națională*⁶⁷. Acest fapt reflectă importanța deosebită acordată de această mare putere conceptului respectiv. Este adevărat, în acea vreme, el avea un sens predominant politico-militar. Același concept apare și în articolul *Sursele comportării sovietice*, semnat X (autorul dovedindu-se mai târziu a fi G. Kennan, ambasador american la Moscova), apărut în revista americană *Foreign Affairs*, în iulie 1947, în care întâlnim formularea *securitate națională* în asociere cu alte concepte precum *interese vitale*, *amenințare sovietică* ș.a.⁶⁸. Potrivit articolului 603 al *Legii privind organizarea Departamentului Apărării al SUA*, din 1986, președintele prezintă anual Congresului un referat pe problemele strategiei *securității naționale* a SUA⁶⁹.

În Germania, Guvernul Federal, printr-o declarație din 28 octombrie 1969, a făcut cunoscută orientarea politicii de apărare spre o politică de securitate. La 1 decembrie 1970, Consiliul

⁶⁶ J. Pila, *Tendențele strategiei în pragul secolului 21*, în "Ejercito", nr.673, 1996 ("Buletin de Informare și Documentare", C.I.D.-M.Ap.N., nr.1/1997, p. 9).

⁶⁷ V. Manisov, *Sistemul securității naționale: Experiența unor state străine*, (traducere din limba rusă), în "Informare documentară pentru cadrele de conducere" (M.Ap.N.), nr.59, p.1.

⁶⁸ Eugen Preda, *Noțiunea de "război rece" și conjunctura în care a apărut*, "Revista română de studii internaționale", nr. 1-2, 1993, p. 47.

⁶⁹ V. Manisov, *op. cit.*, p.3.

Apărării Federale hotăra schimbarea denumirii unei comisii guvernamentale în “*Consiliul Securității Federale*” și propunea ca și Cabinetul Cancelarului Federal să-și schimbe denumirea în “*Grupul pentru probleme politice de securitate*”⁷⁰.

Nici țările mici sau mijlocii, mai ales cele neutre și nealiniat, nu au rămas indiferente în fața noului concept. Faptul este explicabil. Ele trebuiau să găsească, în fața pericolelor de tot felul generate îndeosebi de războiul rece, soluții care să nu cuprindă numai întrebuintărea organismelor lor militare (oricum insuficiente), ci și forțe și mijloace din domenii nemilitare. Elveția, spre exemplu, avea deja în 1973 o concepție încheșată, adoptată oficial, de *securitate națională*.

După căderea cortinei de fier, statele fostului Tratat de la Varșovia și cele rezultate din dezmembrarea URSS, Cehoslovaciei și Iugoslaviei, văzându-se într-un vid de securitate, au adoptat, și ele, în mod oficial, la nivelul parlamentului, al președinției republicii, al guvernului ori la alte niveluri de conducere statală, documente (ori proiecte) programatice ale securității lor naționale. Printre ele pot fi amintite *Conceptul național de securitate al Republicii Bulgaria* (1998), *Principiile politicii de securitate și apărare a Republicii Ungare* (decembrie 1998), *Strategia de securitate a Republicii Cehe* (februarie 1999), *Strategia de securitate națională a României* (1999, 2006) ș.a..

Țările NATO și-au elaborat și ele, ca și înainte de 1989, documente distincte în acest sens. SUA adoptă periodic *Conceptia de securitate națională*, iar Franța, Marea Britanie și alte state ale Alianței Nord-Atlantice publică, la anumite intervale de timp, așa-numitele *Cărți albe* (ale securității și/sau apărării).

Toate acestea demonstrează că statele au ajuns să privească securitatea nu numai ca un deziderat al vieții internaționale, ci și ca pe o valoare națională de importanță crucială.

⁷⁰ “*Wehrkunde*” nr.1, 2, 3/1973.

DEFINIREA SECURITĂȚII NAȚIONALE

Definițiile securității naționale diferă în funcție de țară, de perioada istorică etc.

Spre exemplificare, conform unui document oficial bulgar de la mijlocul deceniului trecut, *securitatea națională* este “*acea stare în care pentru stat nu există pericol de atac armat, presiune politică sau obligații economice, încât societatea să fie liberă să-și execute dezvoltarea și progresul. Securitatea națională se consideră a fi garantată atunci când conducerea de stat apreciază că nu există amenințare a intereselor naționale sau amenințare exercitată de orice fel de presiuni și obligații sau că această amenințare poate fi compensată, neutralizată sau controlată*”⁷¹.

Potrivit ultimului document programatic românesc al securității, “*Securitatea națională reprezintă condiția fundamentală a existenței națiunii și a statului român și un obiectiv fundamental al guvernării; ea are ca domeniu de referință valorile, interesele și obiectivele naționale. Securitatea națională este un drept imprescriptibil care derivă din suveranitatea deplină a poporului, se fundamentează pe ordinea constituțională și se împlinște în contextul construcției europene, cooperării euroatlantice și al evoluțiilor globale*”⁷².

În opinia mea, *securitatea națională*, reprezintă gradul de satisfacere a intereselor naționale fundamentale ale unei țări, precum și ansamblul de măsuri luate, în conformitate cu o concepție unitară, pentru promovarea intereselor respective și apărarea lor împotriva agresiunilor, pericolelor, amenințărilor și riscurilor de orice natură.

De aici poate să derive o altă definiție, respectiv cea a *politicii de securitate națională*, care, consider eu, reprezintă *acea parte a politicii generale a unui stat, prin care se fundamentează*

⁷¹ *Doctrina militară a Republicii Bulgaria*, 1995.

⁷² *Strategia de securitate națională a României. România Europeană, România Euroatlantică: pentru o viață mai bună într-o țară democratică, mai sigură și prosperă*, București, 2007.

teoretic și se îndeplinesc practic măsurile întreprinse în toate domeniile de activitate (politic, diplomatic, economic, militar, cultural, științific, informațional, ecologic, sanitar etc.), atât în timp de pace, cât și în timp de război sau de criză, măsuri care să asigure promovarea intereselor naționale fundamentale și apărarea lor împotriva oricăror agresiuni, pericole, amenințări și riscuri.

Pentru Elveția, *politica de securitate națională* constituie o parte a politicii sale de generale, consacrată ansamblului de pericole amenințătoare. Această politică “*trebuie să se implice mai mult într-o politică generală vizând prezervarea condițiilor de existență. Pe de o parte, este de prevăzut și de evaluat în permanență ansamblul de pericole și riscuri ce amenință însăși existența populației și statului, ținându-se cont de toată complexitatea interacțiunilor dintre ele (dintre pericole, riscuri – n.n.) (...) Pe de altă parte, mijloacele apărării generale, în măsura în care ele se pretează la aceasta, vor servi, de asemenea, la gestionarea pericolelor, altele decât cele militare. Ele vor contribui astfel la prezervarea condițiilor de existență*”⁷³.

De asemenea, pentru Germania, *politica de securitate* presupune două mari linii: “*protecția contra riscurilor și pericolelor, pe de o parte, și organizarea activă a păcii și stabilității, de cealaltă parte*”⁷⁴.

⁷³ *Rapport '90 du Conseil fédérale sur la politique de sécurité de la Suisse*, Berne, 1990, p.10-11.

⁷⁴ *Livre blanc 1994 sur la sécurité de la République fédérale d'Allemagne, R ésumé*, 1994, p. 7.

CONCEPTUL ROMÂNESC DE SECURITATE NAȚIONALĂ

În țara noastră, idei privind aspecte ale securității naționale găsim în numeroase lucrări teoretice, sau inițiative politice și diplomatice antebelice și postbelice. Dar încercări teoretice mai sistematizate de abordare expresă a conceptului de *securitate națională* întâlnim abia în anii '80.

În lucrarea sa, "*Cursa înarmărilor*", apărută în 1989, sociologul militar Cornel Codiță conferea securității naționale o accepțiune referitoare la două planuri distincte, dar strâns corelate între ele: unul obiectiv, exprimând situația de a fi la adăpost de orice pericol, și altul subiectiv, referitor la sentimentul de siguranță pe care-l dă percepția lipsei de amenințare⁷⁵. Analizând modalitățile de definire a diferitelor modele de securitate națională și de stabilire a programelor pentru realizarea lor efectivă în unele state, autorul arăta că, într-o abordare simplificată, "*asistăm la confruntarea a două clase de opțiuni politice cu privire la securitatea națională: una de tip autocratic, maximalist, care o identifică cu puterea militară, susținută de cea economică, politică și ideologică, și alta de tip democratic, a cărei premisă fundamentală este securitatea egală pentru toate statele, ca rezultat al realizării unui sistem internațional în care acțiunea conformă principiilor dreptului internațional și eliminarea forței și amenințării cu forța să fie caracteristica dominantă*"⁷⁶. Optând pentru cel de-al doilea tip, cel democratic, al opțiunilor privind securitatea națională, analistul face o remarcă valoroasă: "*O asemenea concepție presupune că securitatea este un bun comun al tuturor statelor, ce trebuie egal distribuită între acestea, că ea nu poate fi obținută ca rezultat al unui joc de sumă nulă, în care ceea ce câștigă unul pierde cu necesitate ceilalți, ci ca o rezultată a acțiunii comune împotriva factorilor disolutivi ce acționează în sistemul internațional al securității colective. Stabilirea unor*

⁷⁵ Maior dr. Cornel Codiță, *Cursa înarmărilor. Determinări și implicații social-politice*, Editura Militară, București, 1989, p.144-145.

⁷⁶ *Ibidem*, p.147.

*sisteme de feed back pozitiv între nivelul național, regional și global al securității implică acceptarea principiului securității egale și identic definite în trăsăturile ei esențiale pentru toate statele*⁷⁷.

În primii ani de după Revoluția din Decembrie 1989, problematica securității naționale a început să fie abordată sistematic în lucrări teoretice și în manifestări științifice de anvergură. Se pot aminti, în acest sens, seminarul internațional *Situația statelor într-o lume în curs de mondializare*, desfășurat în iunie 1992, la București, sub egida Ministerului Apărării Naționale – activitate în cadrul căreia s-au discutat aspecte esențiale ale securității națiunilor în contextul procesului de globalizare –, seminarul *România și politica de alianțe*, organizat de Academia Română și Institutul Român de Studii Internaționale în ianuarie 1993 și multe altele.

În anii următori, subiectele legate de securitatea națională au constituit o preocupare prioritară pentru diverse instituții de stat (Parlament, Președinția României, Consiliul Suprem de Apărare a Țării etc.) de învățământ (Academia de Înalte Studii Militare, Colegiul Național de Apărare, Institutul Național de Informații ș.a.) și de cercetare (Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară etc.). Tot mai multe organizații neguvernamentale și-au ales ca principală preocupare problematica securității naționale (Fundatia Colegiului Național de Apărare, Asociația *Manfred Wörner*, *Societatea România secolului XXI*, *Fundatia Eurisc* ș.a.m.d.).

Conceptul românesc de securitate națională a dobândit un conținut tot mai dens și mai sistematizat, cristalizându-se mai bine în procesul elaborării unor proiecte de documente oficiale de-sine-stătătoare.

Ideea elaborării unei concepții unitare asupra securității naționale s-a conturat încă din anul 1990, atât în organele centrale ale puterii de stat (parlament, președinția republicii, Consiliul Suprem de Apărare a Țării, guvern) cât și în unele instituții ca Marele Stat Major, Institutul de Istorie și Teorie Militară,

⁷⁷ *Ibidem*, p. 149.

Academia de Înalte Studii Militare, Colegiul Național de Apărare ș.a. care au sesizat necesitatea subordonării doctrinei militare a României unei concepții mai largi, adoptată la cele mai înalte niveluri de conducere statală, concepție care să stabilească reperele politice, diplomatice, militare, economice, informaționale, cultural-spirituale și de altă natură ale efortului general de apărare a intereselor naționale fundamentale, atât în timp de pace, cât și în timp de război. Se impunea deci elaborarea acestei concepții generale, integratoare. Acest demers a fost impulsivat de Consiliul Suprem de Apărare a Țării, care a stabilit crearea, la începutul anului 1993, a unui colectiv de experți din toate domeniile vieții sociale, însărcinat să elaboreze *Concepția integrată privind securitatea națională a României*. Documentul rezultat a fost discutat de către același Consiliu în toamna anului 1993 și în primăvara anului 1994. În aprilie 1994, instituția respectivă l-a adoptat și l-a înaintat Parlamentului în vederea dezbaterii și aprobării. Însă, ca și textul *Doctrinei militare de apărare a României*, documentul a sfârșit, din “*motive de procedură*”, în șeriturile Comisiei pentru Apărare, Siguranță Națională și Ordine Publică a Camerei Deputaților.

Deși n-a ajuns să fie discutată și aprobată în plenul Parlamentului, *Concepția integrată privind securitatea națională a României* a reprezentat un cadru teoretic de referință pentru învățământul superior politic și militar, o bază metodologică prețioasă pentru eforturile de elaborare atât a unei viitoare concepții generale privind securitatea națională, cât și a concepțiilor departamentale (pentru fiecare domeniu de activitate) de promovare și apărare a intereselor naționale fundamentale. În plus, erau definite unele concepte esențiale.

În documentul menționat, *scopul general al strategiei securității naționale* era definit ca fiind *promovarea și apărarea intereselor fundamentale ale României, asigurarea libertății de acțiune a statului român în relațiile cu celelalte state în condițiile unei lumi în continuă schimbare – caracterizată de accentuarea interdependențelor – și integrarea țării, în perspectivă, în structurile europene și euro-atlantice.*

Interesele naționale fundamentale erau formulate, pentru prima dată într-un text oficial, astfel: 1. Dezvoltarea României ca stat național, unitar, independent, indivizibil, de drept, democratic și social, prin consolidarea stării de legalitate, de echilibru și de stabilitate socială, precum și a sistemului său de relații externe; 2. Dezvoltarea unei economii sociale de piață dinamice – în condițiile integrării tot mai active în sistemul economic internațional –, a valorificării eficiente, în interesul țării, a resurselor umane și naturale de care aceasta dispune; 3. Asigurarea prosperității societății românești, în măsură să permită funcționarea unui sistem adecvat de protecție socială, libera afirmare a personalității umane, în condițiile deplinei exercitări a drepturilor omului și a libertăților fundamentale ale cetățenilor, inclusiv pentru persoanele aparținând minorităților naționale; 4. Dezvoltarea unei culturi și a unei vieți spirituale consonante cu valorile tradiționale ale poporului și cu vocația sa europeană, afirmarea României ca izvor de cultură europeană și universală; 5. Asigurarea vigoriei, sănătății fizice și morale a tuturor cetățenilor țării; 6. Protecția mediului înconjurător, a condițiilor naturale propice desfășurării unei vieți normale pentru toți cetățenii țării; 7. Afirmarea statului român ca factor de stabilitate pe plan subregional și continental, creșterea contribuției sale la edificarea unui climat de stabilitate și pace pe plan mondial.

Printre principalii factori de risc interni – de natură politică, economică și socială – erau luați în considerare: instabilitatea politică și socială; declinul economic; costurile sociale generate de tranziția spre economia de piață (șomajul, insuficiența protecției și asistenței sociale, scăderea nivelului de trai al unei mari părți a populației); manifestările extremiste, separatiste; tulburările și convulsiile sociale; insuficiențele cadrului legislativ aflat în proces de modificare și adaptare conform cerințelor societății democratice; corupția; sustragerile și traficul de armament și muniții; traficul de droguri; violența de grup, acțiunile de tip terorist etc.; scăderea calității asistenței sanitare; diminuarea sporului natural al populației; migrația ilegală; scăderea calității mediului etc. Între factorii de risc externi la

adresa securității naționale, erau relevați ca fiind mai importanți: fenomenele de instabilitate caracteristice trecerii de la vechea la noua ordine de securitate europeană; unele presiuni și imixțiuni din afară îndreptate împotriva suveranității, independenței și unității naționale a României vizând revizuirea frontierelor, ori autonomizarea artificială a unor zone de pe teritoriul țării pe criterii etnice; fragilitatea situației generale a țărilor aflate în tranziție; pierderea unor piețe tradiționale; dezechilibrele din schimburile economice cu alte state; perceperea distorsionată în străinătate a realităților românești ș.a.

Documentul menționa, totodată, *resursele securității naționale* (politice, diplomatice, economico-financiare, informaționale, de siguranță și ordine publică, social-culturale, morale, militare și de altă natură), concepute ca fiind constituite din capacitățile umane, materiale și spirituale ale țării de a-și apăra și promova interesele naționale fundamentale. Deosebit de semnificativă era sublinierea *obligației permanente a autorităților publice și instituțiilor specializate ale statului de a sesiza și evalua riscurile și amenințările la adresa intereselor naționale, de a stabili metodele și căile de contracarare a acestora, de a susține uman și material acțiunile destinate asigurării securității țării. “Concepția integrată privind securitatea națională a României”* stabilea, de asemenea, *direcțiile fundamentale de acțiune* pentru garantarea securității naționale în domeniile: politico-diplomatic, economico-financiar, social-cultural, ale siguranței naționale, ordinii publice și apărării armate⁷⁸. În *Programul de Guvernare* prezentat Parlamentului României de către cabinetul rezultat în urma alegerilor din toamna anului 1996, un capitol distinct se referea la *politica de securitate națională*. Prevederile acestui capitol, au fost reluate, în aceleași linii generale, și în programele de guvernare adoptate de guvernele următoare.

Ca urmare a unei hotărâri a Consiliului Suprem de Apărare a Țării din luna decembrie 1996, s-a trecut la elaborarea unui nou document programatic al securității naționale, care, purtând denumirea de *Strategia de securitate națională a României*, a fost

⁷⁸ “Concepția integrată privind securitatea României”, 1994.

aprobat de instituția respectivă, într-o primă formă, în iunie 1997 și, într-o formă finală, în iunie 1999. Documentul, prezentat de către Președintele României în ședința comună a celor două Camere ale Parlamentului la 23 iunie 1999, preciza că strategia de securitate a României are drept obiective *“garantarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor, apărarea statului național român, suveran și independent, unitar și indivizibil – în spiritul și litera Constituției, consolidarea ordinii de drept și a instituțiilor democratice, ameliorarea nivelului de trai al populației, protejarea și promovarea intereselor României în lume”*⁷⁹.

În conformitate cu același text, *interesele naționale ale României se fundamentează pe: garantarea și promovarea drepturilor și libertăților fundamentale și a siguranței cetățenilor României; consolidarea unui regim politic democratic, bazat pe respectarea Constituției și supremația legii; asigurarea existenței statului național român, suveran și independent, unitar și indivizibil; sprijinirea legăturilor cu românii din afara granițelor țării, pentru conservarea identității lor; participarea României la asigurarea securității și stabilității în Europa*⁸⁰. Apărarea și promovarea intereselor naționale revin ca responsabilitate tuturor instituțiilor statului, partidelor politice și cetățenilor, conform competențelor și răspunderilor stabilite prin Constituție și prin legile țării.

Printre procesele perturbatoare la adresa securității, riscurile sau sursele potențiale de instabilitate, documentul semnala: *fragmentarea, marginalizarea sau izolarea unor actori internaționali; situațiile conflictuale din fosta Iugoslavie, din unele zone ale Comunității Statelor Independente și din alte regiuni; prelungirea unor dificultăți interne de natură economică, financiară și socială care afectează critic și vital funcționarea societății românești; proliferarea tehnologiilor nucleare și a armelor de nimicire în masă; expansiunea rețelelor și activităților*

⁷⁹ “Strategia de securitate națională a României. Stabilitate democratică, dezvoltare economică durabilă și integrare euro-atlantică”, în revista “România pitorească”, nr. 3, 7 iulie 1999.

⁸⁰ *Ibidem*.

*teroriste și a crimei organizate transnaționale (criminalitate economico-financiară, trafic transfrontalier ilegal de persoane, de droguri, de materiale radioactive și strategice, de armament și muniții etc.); limitarea accesului statului român la unele resurse vitale pentru populație și economie; tendințele de separație și secesioniste; manifestările de separatism, xenofobie, intoleranță; migrația ilegală; deteriorarea mediului ambiant și existența în proximitatea frontierelor naționale a unor obiective cu grad ridicat de risc etc.*⁸¹.

În ceea ce privește apărarea națională, obiectivul fundamental al acesteia îl constituie, potrivit aceluiași document, *realizarea capacității militare necesare pentru apărarea suveranității și independenței naționale, a integrității și unității teritoriale, a democrației constituționale și principiilor statului de drept*. În același domeniu, modalitățile de acțiune pentru asigurarea securității naționale sunt: *modernizarea, redimensionarea și restructurarea forțelor armate, în concordanță cu cerințele noului mediu de securitate și cu nivelul resurselor disponibile pentru îmbunătățirea nivelului de pregătire a personalului, creșterea capacității de conducere și operaționale a comandamentelor și structurilor luptătoare; realizarea și menținerea, preponderent prin efort național, a unei capacități de apărare credibile, moderne și eficiente, bazată pe acțiunea forțelor de avertizare, forțelor de reacție, forțelor principale și de rezervă; constituirea în cadrul forțelor armate a instrumentelor operaționale moderne, capabile să permită României să ia parte activ la eforturile Alianței Nord Atlantice și ale organismelor internaționale care vizează reglementarea diferendelor internaționale, prevenirea conflictelor, gestionarea crizelor și apărarea colectivă, precum și participarea la operațiuni militare multinaționale în sprijinul păcii, la întărirea încrederii și stabilității în Europa Centrală și de Sud-Est, la acțiuni cu caracter umanitar și alte activități militare; formarea și educarea cadrelor militare în instituții de învățământ superior din țară și străinătate astfel încât, prin nivelul profesional, cultural și prin comportamentul lor social,*

⁸¹ *Ibidem.*

armata să devină un corp de elită al societății românești; accelerarea realizării programelor prioritare de interoperabilitate cu structurile militare ale Alianței Nord-Atlantice, îndeosebi în domeniile pregătirii personalului, instruirii trupelor, sistemelor C⁴I (comandă, control, comunicații, computere, informații) managementului și apărării spațiului aerian, logisticii și infrastructurii; menținerea la un nivel corespunzător a unei capacități de intervenție în caz de urgență civilă; dezvoltarea armonioasă, dinamică și eficientă a sistemului de achiziții și modernizări, prin folosirea judicioasă a resurselor, promovarea tehnologiilor moderne și menținerea unui echilibru corespunzător între achiziționarea din producția internă și cea din import⁸².

Prezentarea în fața Parlamentului a conferit documentului autoritate politică, un caracter oficial, cu implicații benefice pentru toate sectoarele de activitate.

Totuși, textul respectiv avea, în opinia noastră, unele neajunsuri: nu utiliza un concept care ar releva mai bine abordarea de tip sistemic – acela de *sistem al securității naționale*; introduce o ordine nefirească în enumerarea fundamentelor intereselor naționale, situând drepturile și libertățile cetățeanului înaintea valorilor supreme ale statului – independența, suveranitatea, unitatea și integritatea teritorială etc.; nu făcea referiri la unele domenii importante ale securității naționale ca cel sanitar (în condițiile în care România a ajuns să dețină “recordul” în Europa la mortalitate infantilă, tuberculoză și alte maladii), protecția civilă (domeniu care s-a dovedit deficitar cu ocazia numeroaselor calamități sau catastrofe care au lovit România – inundații, furtuni, alunecări de teren etc.), domeniile informațional, moral-spiritual, ecologic ș.a.; nu erau cuprinse prevederi în legătură cu resursele securității naționale, cu principiile potențării și utilizării lor etc.

O parte din aceste neajunsuri au fost înlăturate la redactarea ultimului document programatic românesc al securității, respectiv

⁸² *Ibidem.*

*Strategia de securitate națională a României*⁸³. România Europeană, România Euroatlantică: pentru o viață mai bună într-o țară democratică, mai sigură și prosperă, București, 2007.

Mai rămân, totuși, în opinia mea, de rezolvat în cadrul următorului document similar, a unor aspecte conceptuale privind: definirea intereselor de securitate ale țării; stabilirea elementelor sistemului securității naționale și a modului de funcționare a acestuia; principiile gestionării situațiilor de criză; principiile cooperării între instituțiile securității naționale și cele internaționale; clarificarea unor aspecte privind resursele și infrastructura securității naționale (inclusiv infrastructura critică), stabilirea unor obligații pentru unitățile de educație, învățământ și cercetare, precum și pentru alte instituții de stat sau particulare, pentru promovarea și apărarea securității naționale etc.

⁸³ *Strategia de securitate națională a României*. România Europeană, România Euroatlantică: pentru o viață mai bună într-o țară democratică, mai sigură și prosperă, București, 2007.

CĂI DE PERFECTIONARE A STRATEGIEI DE SECURITATE NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI

Având în vedere aspectele prezentate anterior, credem că se impune cu necesitate reconstruirea unei strategii de securitate națională a României, pentru anii următori, după o nouă matrice conceptuală.

Este necesar, în primul rând, un efort intens de gândire pentru stabilirea intereselor naționale fundamentale ale României. Deși s-ar putea spune că este un pleonasm, credem în necesitatea menținerii sintagmei *interese naționale fundamentale ale României*.

În al doilea rând, se impune *reevaluarea surselor de insecuritate*, deci a pericolelor, amenințărilor și riscurilor la adresa intereselor respective, a agresiunilor posibile, a stărilor, proceselor, acțiunilor sau evenimentelor insecurizante.

În al treilea rând, trebuie identificate resursele necesare pentru asigurarea securității naționale, stabilite direcțiile de acțiune, în toate domeniile de activitate și luate măsurile organizatorice și acționale pentru transpunerea în practică a strategiei securității naționale, în funcție de evoluțiile condițiilor concrete, într-un cadru unitar, coerent, cel al *sistemului securității naționale*.

Reformularea intereselor naționale

Interesele naționale fundamentale reprezintă nucleul (elementul central) al conceptului de securitate națională și desemnează dezideratele supreme ale unei națiuni în diferitele planuri ale vieții sociale (politico-diplomatic, economic, militar, informațional, cultural-spiritual, sanitar, ecologic, ordinea publică, siguranța națională, protecția civilă etc.). Apărarea și promovarea lor constituie esența politicii de securitate națională.

Ele se situează mai presus de interesele individuale ale cetățenilor, ori de cele ale diverselor grupuri sociale (politice, economice, profesionale, etnice, religioase, culturale etc.), trebuind să constituie, în același timp, obiect și bază, scop și premisă a reconcilierii, consensului și armoniei generale.

Interesele naționale fundamentale au o anumită *stabilitate*, deoarece sunt concepute în funcție de unele principii și valori supreme care, în general, rămân neschimbate pentru perioade lungi de timp. Dar această stabilitate este *relativă*, interesele respective putându-se modifica în funcție de evoluția unor factori obiectivi (cum ar fi condițiile socio-economice, unii parametri spațiali, temporali etc.) ori subiectivi (schimbarea percepției asupra surselor de insecuritate la adresa valorilor de referință ale națiunii ș.a.).

Unii afirmă că interesele naționale fundamentale n-ar fi altceva decât obiectivele oricărui program de guvernare și că, așa stând lucrurile, conceptul de *politică de securitate națională* ar fi identic cu acela de *politică generală* ori de *politică de guvernare* și, prin urmare, a vorbi de securitate națională ar fi o complicare inutilă. Lucrurile însă nu stau așa, din următoarele motive: Între politica generală și politica de securitate există un raport de la întreg la parte, ultima incluzându-se în prima. Dacă politica generală are sens în raport cu o anumită guvernare, a unor anumite forțe politice și se schimbă o dată cu guvernele, politica de securitate națională se menține, în linii mari, aceeași, indiferent de forțele politice perindate la putere într-o anumită perioadă de timp. Se poate spune că politica de securitate este nucleul politicii generale, nucleu care se păstrează și după schimbările înregistrate pe eșichierul politic al societății. Politica generală are caracter de clasă, ideologic, în timp ce politicii de securitate nu-i este definitorie această trăsătură. Dacă politica generală satisface, în primul rând, interesele grupurilor sociale ai căror reprezentanți dețin puterea politică, politica de securitate îndeplinește interesele întregii națiuni, indiferent de apartenența politică a cetățenilor.

Politica de securitate se limitează doar la acele aspecte care sunt vitale, absolut esențiale pentru viața națiunii, iar politica generală se referă la un spectru mai larg de aspecte, unele dintre

ele putând să nu fie considerate drept esențiale de către anumite părți ale populației.

Analiza modului în care unele state își concep interesele naționale fundamentale relevă unele aspecte interesante.

Franța opera, într-o lucrare programatică a apărării apărută în 1994 (Cartea albă a apărării), cu trei categorii de interese: a) *interese vitale*: integritatea teritoriului național – cuprinzând metropola, departamentele și teritoriile de peste mări; integritatea zonelor aeriene și maritime apropiate; libera exercitare a suveranității Franței, inclusiv asupra departamentelor și teritoriilor de peste mări; protecția populației, inclusiv a resortisanților; b) *interese strategice*: menținerea păcii pe continentul european și în zonele care îl mărginesc la Est și Sud, o importanță deosebită având-o bazinul mediteranean și Orientul Mijlociu; activitatea economică a țării, schimburile și comunicațiile; securitatea aprovizionării în special de-a lungul rutelor maritime, fiind considerate zone strategice Marea Mediterană, Marea Roșie și partea septentrională a Oceanului Indian; c) *interese care corespund responsabilității internaționale ale Franței și rangului său în lume*; responsabilitățile internaționale rezultă din obligațiile țării de membru permanent al Consiliului de Securitate, din istoria sa și dintr-o vocație specială; apărarea rangului Franței în lume – rang ce rezultă dintr-o combinație particulară de factori de putere economică, militară, diplomatică, științifică și culturală – presupune prezervarea independenței țării, asumarea de responsabilități internaționale, promovarea democrației și dreptului⁸⁴.

Germania și-a stabilit ca interese esențiale ale politicii externe și de securitate, prin *Cartea Albă a Securității* (publicată în 1996): asigurarea libertății, securității și bunăstării populației germane și integrității teritoriului național; promovarea integrării democrațiilor europene în Uniunea Europeană, deoarece democrația, structurile statului de drept și prosperitatea dincolo de frontierele germane semnifică, în același timp, libertate și securitate pentru Germania; menținerea, pe baza valorilor comune și intereselor analoge, a unei alianțe durabile cu Statele Unite ca putere

⁸⁴ *Livre blanc de la défense*, Paris, 1994, p. 46-51.

mondială, potențialul american fiind indispensabil pentru stabilitatea internațională; apropierea vecinilor orientali într-un spirit de armonie și parteneriat de structurile occidentale; respectarea la scară mondială a dreptului internațional și drepturilor omului și instaurarea unei ordini economice echitabile, bazate pe economia de piață, căci securitatea diverselor națiuni nu poate fi garantată corespunzător decât în cadrul unui sistem de securitate globală care să asigure pacea, dreptatea și bunăstarea lumii întregi”⁸⁵.

În concepția Federației Ruse, interesele naționale integrează *interesele vitale ale individului, societății și statului*. Printre *interesele vitale ale individului* se numără: asigurarea reală a drepturilor constituționale și libertăților omului; dezvoltarea spirituală și intelectuală; recunoașterea ca valori supreme a demnității, vieții și sănătății oamenilor; protecția fermă în domeniul securității personale și securității proprietății; asigurarea unui minimum decent și garantat de stat al condițiilor materiale și ecologice de existență, cu tendința de a le îmbunătăți. *Interesele de importanță vitală ale societății* sunt: formarea structurilor societății civile; renașterea familiei și sprijinul acordat de către stat acesteia; realizarea unei culturi politice și juridice a populației, care să corespundă principiilor societății civile; depășirea momentelor de confruntare și asigurarea unei structuri social-politice stabile a societății, realizarea și menținerea unui acord la nivel național în problemele dezvoltării politice, economice, sociale și etno-naționale ale țării; ieșirea din situația de criză demografică și ecologică și asigurarea sănătății populației; intensificarea activității intelectuale, creatoare, sociale și economice a populației; depășirea crizei economice și asigurarea unei evoluții economice progresive pe baza economiei sociale de piață; sprijinirea intereselor recunoscute ale normelor de drept internațional și a drepturilor populației rusofone din alte țări; renașterea spirituală a Rusiei pe baza îmbogățirii valorilor sale naționale, dezvoltarea culturală și intelectuală continuă a societății în cadrul procesului global de civilizație.

⁸⁵ *Livre blanc 1994 sur la sécurité de la République fédérale d'Allemagne et la situation et l'avenir de la Bundeswer*, Résumé, avril 1994, p. 8.

Interesele de importanță vitală ale statului ca mijloc și garant al asigurării intereselor individului și societății sunt: asigurarea controlului desfășurării proceselor sociale, realizarea acordului social, apărarea suveranității și integrității teritoriale a Rusiei; accelerarea constituirii și realizarea unor baze stabile ale statului de drept democratic, federativ, care să asigure aplicarea necondiționată a legilor, în primul rând, de către el însuși; asigurarea stabilității social-politice și economice a țării; perfecționarea structurilor de stat federative, asigurarea unei conduceri stabile și eficiente pe întregul teritoriu al țării; apărarea ordinii constituționale, a legii și ordinii în stat, inclusiv prin lupta împotriva crimei organizate și a corupției; asigurarea unei politici interne și externe eficiente, constituirea și dezvoltarea unui sistem efectiv de legături intenționale pe baza relațiilor de parteneriat și cooperare; asigurarea capacității de oprire și respingere a oricărei agresiuni din afară, a suveranității și integrității teritoriale a Rusiei⁸⁶. Federația Rusă își mai definește *interese naționale și în domeniul politicii externe*. Acestea pot fi împărțite în trei categorii de bază: *la nivel global* (interesul național primordial la acest nivel este participarea activă și cu drepturi depline a Rusiei la realizarea unui sistem de relații internaționale în care să îi fie rezervat un loc care să corespundă în cea mai mare măsură potențialului său politic, economic și intelectual, posibilităților și nevoilor în domeniul politico-militar și economic); *la nivel regional* (asigurarea unei vecinătăți stabile și sigure, promovarea și consolidarea pozițiilor politico-militare și economice ale Rusiei pe arena internațională, pe fundalul aplicării mecanismelor de colaborare regională); *în spațiul post-sovietic* (instituirea unor relații multilaterale de interes reciproc, reciproc avantajoase cu țările din Comunitatea Statelor Independente)⁸⁷.

Ce concluzie poate fi sintetizată din această prezentare? Pe lângă reflexele de mare putere care pot fi sesizate relativ ușor, sunt evidente preocupările statelor mai sus amintite de a-și defini interesele în cât mai multe domenii și pentru o gamă largă de situații posibile insecurity.

⁸⁶ *Politica de securitate națională a Federației Ruse, 1996 – 2000, op. cit.*

⁸⁷ *Ibidem.*

Pentru România, strategia de securitate națională pentru următorii ani nu poate fi concepută fără regândirea intereselor naționale fundamentale. Consider că aceste interese – așa cum o demonstrează exemplele de mai sus – trebuie să fie stabilite pentru toate domeniile principale ale vieții sociale (politico-diplomatic, economico-financiar, militar, cultural-spiritual, sanitar-veterinar, ecologic, ordinea publică, siguranța națională, protecția împotriva dezastrelor etc.) în funcție de principalele tendințe care vor caracteriza evoluțiile respectivelor domenii atât în plan internațional, cât și național.

Pe lângă formulările referitoare la interesele naționale fundamentale, cuprinse în *Strategia de securitate națională a României*, credem că ar putea fi adăugate și altele.

Astfel, pentru conceperea și formularea intereselor naționale în *spectrul politico-diplomatic*, consider că trebuie să se pornească de la analiza evoluției probabile a rolului națiunii, mai precis a statului național, ca formă de comunitate umană. Există voci potrivit cărora națiunea ar fi un concept perimat. Nu suntem de acord cu această viziune. Națiunea este o formă superioară de comunitate umană căreia istoria modernă și contemporană i-a conferit certificatul de mediu (sistem) social promovator al progresului general, o coordonată referențială pentru un ansamblu mereu mai complex de principii și norme de conviețuire între oameni, dar și între state. Evoluțiile organizațiilor sociale au demonstrat că națiunea cultivă cel mai bine responsabilitatea oamenilor față de destinele comunității, descurajează și anihilează cel mai eficient comportamentele care perturbă armonia socială. Este drept că interacțiunile între țări au crescut foarte mult, că o națiune, oricare ar fi ea, de una singură, nu poate să asigure pacea (nici măcar pentru ea), că ea nu poate face față singură unor procese insecurizante precum criminalitatea internațională, traficul de droguri, terorismul internațional, protecția împotriva dezastrelor, a epidemiilor etc. Este adevărat, de asemenea, că umanitatea se găsește într-un proces continuu de mondializare. Dar aceasta nu înseamnă că rolul națiunii a scăzut ca importanță. Nici în următorul deceniu (cel puțin) importanța națiunii nu va

coborî sub cea a organizațiilor mondiale, regionale, transnaționale sau supranaționale.

În consecință, apărarea atributelor fundamentale ale statului național unitar român (independența, suveranitatea, unitatea și integritatea teritorială) rămâne reperul esențial al intereselor fundamentale al României. El este, dacă se poate spune așa, interesul suprem. Nici un alt interes de natură politico-diplomatică nu-l poate egala în importanță.

Experiența a demonstrat că menținerea unor relații pașnice, de colaborare și prietenie cu toate statele vecine, cu celelalte țări din regiune și din întreaga lume, reprezintă o condiție deosebit de importantă a edificării securității naționale și regionale. De aceea, acest deziderat poate fi considerat, la rândul său, un interes național fundamental.

Una din caracteristicile evoluțiilor sociale actuale și de perspectivă se dovedește a fi aceea de reșezare a principalelor structuri de securitate, de accentuare a tendințele de integrare a statelor în structuri regionale sau zonale de securitate. Deși imperfecte, cele mai viabile s-au dovedit structurile politice, economice și de securitate europene și euroatlantice. De aceea, afirmarea *României ca membru deplin și responsabil la aceste structuri (Uniunea Europeană și NATO)* reprezintă un alt interes național fundamental pentru perioada la care ne referim.

Afirmarea statului român ca factor de stabilitate pe plan subregional și continental, creșterea contribuției sale la edificarea securității internaționale ar fi o altă formulare necesară pentru exprimarea intereselor naționale fundamentale.

Se poate întâmpla să apară situații în care între interesele naționale fundamentale de natură politico-diplomatică menționate să apară contradicții. În aceste cazuri, trebuie să se aplice principiul priorității interesului suprem, respectiv al celui referitor la menținerea prerogativelor esențiale ale statului național. Dacă nu s-ar porni de la aceste prerogative, conceptul de securitate națională nu ar mai avea nici un sens.

În stabilirea intereselor naționale fundamentale *în plan economico-financiar*, pentru viitor, va trebui să se aibă în vedere caracteristicile evoluției fenomenului economic în plan mondial,

regional și subregional. În primul rând, se cuvine amintit faptul că relațiile economice internaționale vor avea la bază, și în viitor, principiile economiei de piață. În al doilea rând, pe lângă unele tendințe pozitive ale vieții economico-financiare a lumii în primul deceniu al mileniului al treilea se vor manifesta și numeroase tendințe insecurizante: creșterea decalajului economic și tehnologic între țările dezvoltate și cele în curs de dezvoltare sau sărace, determinat îndeosebi de accesul inegal la cuceririle noii revoluții științifico-tehnice și la resursele energetice și de materii prime, precum și de nivelurile diferite ale productivității muncii; acutizarea crizei alimentare; amplificarea crizei financiar-valutare etc.

De aceea, printre interesele naționale fundamentale din domeniul economic ar trebui să se numere: *dezvoltarea unei economii sociale de piață dinamice – în condițiile integrării tot mai active în sistemul economic internațional –, a valorificării eficiente, în interesul țării, a resurselor umane și naturale de care aceasta dispune; realizarea unui ritm de dezvoltare economică și al unui nivel al productivității muncii care să se apropie tot mai mult de cel al țărilor dezvoltate; dobândirea independenței energetice; formarea și utilizarea forței de muncă la un nivel de competitivitate tot mai apropiat de cel al statelor dezvoltate; accesul la cele mai noi cuceriri ale științei și tehnologiei.* Un alt interes național fundamental care ar putea fi formulat în acest domeniu ar putea fi *funcționarea normală a mecanismelor esențiale ale sistemului economico-financiar național.* Acesta presupune evitarea disfuncționalităților grave, a blocării diverselor subsisteme economice.

În *plan militar*, s-ar putea formula, ca interes național fundamental, *asigurarea unei capacități de apărare a țării și a unui sistem național de apărare care să garanteze respingerea oricărei agresiuni armate la adresa României.*

În *domeniul social*, am putea vorbi de: *atingerea unui nivel al calității vieții pentru întreaga populație, care să permită funcționarea unui sistem adecvat de protecție socială, libera afirmare a personalității umane, în condițiile deplinei exercitări a drepturilor omului și a libertăților fundamentale ale cetățenilor,*

inclusiv pentru persoanele aparținând minorităților naționale; asigurarea vigorii, sănătății fizice și morale a tuturor cetățenilor țării.

În plan cultural-spiritual, interesele naționale fundamentale ar fi: dezvoltarea unei culturi și a unei vieți spirituale consonante cu valorile tradiționale ale poporului și cu vocația sa europeană; afirmarea României ca izvor de cultură și civilizație europeană și universală; cultivarea și promovarea limbii române și a culturii naționale.

Pentru domeniul ecologic, formulări potrivite ar putea fi: protecția mediului înconjurător, a condițiilor naturale propice desfășurării unei vieți normale pentru toți cetățenii țării; asigurarea unei calități superioare a aerului, apelor, solului, pădurilor, protecția faunei și vegetației.

Interesele naționale fundamentale trebuie formulate și pentru alte domenii ale vieții sociale (știința, educația, ordinea publică, siguranța națională, protecția civilă, etc.)

Un aspect care ar trebui, poate, reliefat în legătură cu interesele naționale fundamentale este acela că se accentuează rolul unor interese care trebuie conjugate cu interesele generale ale comunității internaționale și cu interesele naționale ale altor state. Este vorba de interesele de factură transfrontalieră: menținerea păcii și stabilității internaționale, protecția mediului, combaterea infracționalității internaționale, protecția împotriva unor calamități naturale, dezastre sau catastrofe etc.

Perfecționarea sistemului securității naționale

*Din multitudinea metodelor de analiză a domeniului larg al securității naționale, metoda sistemică are o semnificație aparte. Aplicând-o la domeniul securității naționale, ea poate să evidențieze aspecte interesante. Din această perspectivă, pentru teoria românească a securității naționale se profilează un concept nou, distinct, integrator – *sistemul securității naționale*.*

*Conceptul de *sistem al securității naționale* poate avea rosturi și semnificații profunde, în virtutea cărora tezele și ideile referitoare la apărarea intereselor naționale fundamentale ar putea*

fi remodelate într-un ansamblu unitar, coerent din punct de vedere logic și sistematizat.

Respectivul concept este utilizat și în alte țări. În SUA, sistemul securității naționale cuprinde două părți – formală și neformală. Prima parte este reprezentată de organele executive, legislative și judecătorești, iar a doua de diferite instituții speciale, precum și de persoane particulare capabile să exercite influență asupra elaborării și promovării politicii de securitate națională (mas-media, organizații obștești etc.)⁸⁸. Sistemul de securitate națională al Sloveniei cuprinde, așa cum rezultă din doctrina militară a acestei țări, trei subsisteme: a) de apărare; b) de siguranță națională; c) de protecție și salvare. În Indonezia, se operează cu "*Sistemul Apărării și Securității Naționale al Indoneziei*", care se bazează pe "*apărarea și securitatea întregului popor*", ceea ce înseamnă că forțele armate și întregul popor sunt răspunzătoare în mod egal pentru asigurarea securității și apărării națiunii.

În Polonia, sistemul național de apărare are 3 componente a) apărarea militară; b) apărarea civilă; c) apărarea psihologică⁸⁹. *Sistemul securității naționale al Poloniei*, în alcătuirea propusă de Roman Kulczycki, într-un număr din 1992 al publicației "*Polska Zbrojna*", ar avea următoarele două componente principale: a) *subsistemul de coordonare a politicii de securitate a Republicii Polone*, care cuprinde: prevederile constituționale referitoare la securitatea națională, Comisia securității din cadrul Seimului și Senatului, legea cu privire la securitatea națională, Biroul Securității (un organ de stat major, care să funcționeze continuu și în cadrul căruia să se efectueze analize și prognoza pericolelor, elaborându-se propuneri de prevenire și contracarare a acestora), instituția prezidențială, Oficiul prim-ministrului, Consiliul Securității Republicii Polone (organ consultativ colegial care se ocupă cu problemele pericolelor la adresa securității țării); b) *subsistemul de securitate a Republicii Polone împotriva oricărui pericol*, care, la rândul său, are următoarele subsisteme de securitate: diplomatică, economică, militară, internă, ecologică,

⁸⁸ V. Manisov, *op. cit.*, p. 1.

⁸⁹ *Tezele politicii polone de securitate*, 1992.

precum și cel al științelor și educației de securitate.

În “*Concepția securității naționale a Republicii Moldova*” adoptată de Parlament în mai 1995, se definește conceptul de “*sistem de asigurare a securității naționale*”, care reprezintă “*integrarea organizatorică a organelor de administrare a formațiunilor militare și speciale, asigurate financiar, material și tehnic în limitele disponibilităților economiei naționale, a bugetelor de activitate, asigurând stabilitatea autorităților publice și protecția persoanei, societății și a statului împotriva pericolelor externe și interne*”⁹⁰. În această viziune, sarcinile principale ale sistemului de asigurare a securității naționale sunt: prognozarea și depistarea pericolelor pentru securitatea națională, aplicarea unui complex de măsuri pentru prevenirea și suprimarea acestora; crearea și pregătirea forțelor și mijloacelor de asigurare a securității naționale; dirijarea forțelor și mijloacelor de asigurare a securității naționale, inclusiv în situație excepțională. Componenta sistemului de asigurare a securității naționale a Republicii Moldova poate fi privită sub două aspecte (accepțiuni). Pe de o parte, elementele respectivului sistem sunt “*organele legislative, executive și judiciare, întreprinderile, instituțiile, organizațiile și asociațiile obștești, legislația ce reglementează raporturile în domeniul securității naționale, precum și cetățenii*”⁹¹. Pe de altă parte (într-o altă accepțiune), sistemul de asigurare a securității naționale a Republicii Moldova se compune din: *organele de asigurare a securității naționale* (Consiliul Suprem de Securitate, Ministerul Afacerilor Externe, Ministerul Securității Naționale, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Apărării, Departamentul Protecției Civile și Situațiilor Excepționale, Serviciul de Protecție și Pază), *securitatea de stat, securitatea publică, securitatea militară și protecția civilă*⁹².

Sistemul securității naționale a României ar putea fi structurat în mai multe subsisteme (între care pot exista anumite suprapuneri și interferențe):

a) *Subsistemul conceptual (doctrinar)*, cuprinzând:

⁹⁰ *Concepția securității naționale a Republicii Moldova, op. cit.*, p. 106.

⁹¹ *Ibidem*.

⁹² *Ibidem*, p. 106-110.

- conceptele și principiile esențiale ale concepției privind securitatea națională a României (interesele naționale fundamentale, obiectivele securității naționale etc.), adoptate oficial în prevederile constituționale și legale, în documente programatice precum “*Strategia (concepția sau doctrina) de securitate națională a României*”, în alte documente cu caracter oficial;

- acele părți din programele partidelor (coalițiilor) care dețin puterea politică în stat, care se referă la securitatea națională;

- concepțiile (doctrinile, strategiile) departamentale privind securitatea națională (la nivelul ministerelor sau departamentelor implicate în apărarea securității naționale)

- b) Subsistemul decizional*, alcătuit din: Parlamentul României, Președintele României, Consiliul Suprem de Apărare a Țării, Guvernul României, alte autorități publice cu atribuții în domeniul securității naționale.

- c) Subsistemul organizațional-instituțional*, care presupune organizațiile, instituțiile, formațiunile etc. specializate în domeniul securității naționale.

- d) Subsistemul informațional*, cuprinzând:

- informații (cu relevanță în domeniul securității naționale) și suportii ai acesteia ;

- centre de culegere, stocare, prelucrare, analiză și difuzare a informațiilor;

- rețele și căi de transmisie sau distribuție a informațiilor,

- sisteme informatice;

- mijloace de informare în masă (presă, radio, televiziune etc.), întrebuințate în folosul securității naționale;

- reguli de operare cu informația relevantă pentru securitatea națională;

- organisme specializate în domeniile informațiilor, contrainformațiilor, protecției psihologice etc.

- e) Subsistemul acțional*, alcătuit din totalitatea acțiunilor desfășurate pentru:

- securitatea politico-diplomatică;
- securitatea economică;
- securitatea energetică;
- securitatea materiilor prime;
- securitatea industrială;
- securitatea agrară (alimentară ș.a.);
- securitatea transporturilor (terestre, aeriene, maritime, fluviale, prin conducte, pe cablu etc.):
- securitatea telecomunicațiilor;
- securitatea comercială;
- securitatea financiar-valutară etc.
- securitatea militară (apărarea națională);
- siguranța națională;
- securitatea publică (ordinea publică);
- securitatea științifico-tehnică;
- securitatea moral-spirituală;
- securitatea socială;
- securitatea demografică;
- securitatea biologică (sanitară, veterinară etc.);
- securitatea ecologică;
- protecția civilă etc.

f) Subsistemul resurselor, cuprinzând capacitățile politice, economico-financiare, militare, informaționale, demografice, științifico-tehnice, cultural-spirituale etc. angajate pentru securitatea națională.

g) Subsistemul infrastructurii teritoriale, alcătuit din ansamblul lucrărilor, amenajărilor, instalațiilor, aparatului etc. destinate securității naționale.

h) Subsistemul de cercetare științifică, învățământ și educație pentru securitatea națională, reprezentat de ansamblul instituțiilor, acțiunilor și bazei materiale a cercetării științifice, învățământului și educației în folosul securității naționale⁹³.

⁹³ Teodor Repciuc, *Considerații privind conceptul de "sistem al securității naționale"*, în *Anuar 1998, Studii de securitate, apărare națională și istorie militară*, Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară, Editura Militară, București, 1998, p. 61-67.

Conceptul de sistem al securității naționale poate avea importante valențe metodologice pentru orice demers în legătură cu promovarea și apărarea intereselor naționale fundamentale ale țării.

Și aceasta pentru că el își relevă o serie de *funcții* importante: conducerea activităților destinate securității naționale; stabilirea intereselor naționale fundamentale (a intereselor de securitate națională); culegerea, stocarea, analiza, interpretarea și difuzarea informațiilor necesare pentru securitatea națională; identificarea și evaluarea pericolelor, amenințărilor și factorilor de risc la adresa intereselor naționale fundamentale; stabilirea obiectivelor generale și parțiale (operaționale), pe termen lung, mediu și scurt ale acțiunii de apărare și promovare a intereselor naționale; identificarea resurselor securității naționale și managementul (gestionarea) corespunzătoare a acestora; stabilirea strategiei acțiunii de promovare și apărare a intereselor naționale fundamentale; evaluarea eficacității măsurilor luate pe linia securității naționale și aplicarea corecțiilor necesare; organizarea cercetării științifice, învățământului și educației în domeniul securității naționale etc.

Recombinante, funcțiile de mai sus pot să fie formulate și în alt mod: *teoretico-metodologică*; *structural-organizațională*; *acțională* (praxiologică); *integratoare* (funcție prin care eforturile depuse pentru securitatea națională în toate domeniile de activitate sunt înmănunchiate într-o concepție coerentă și într-un cadru organizatoric și acțional unitar); *reglatoare* (optimizatoare); *normativă*; *orientativă*; *referențială* (prin care orice demers important la nivel național trebuie raportat la cerințele securității naționale) ș.a.

Sistemul securității naționale ar trebui să aibă câteva *însușiri specifice*: structuralitate, dinamism, integralitate, ierarhizare, complementaritate, autoreglare, adaptabilitate și stabilitate (se adaptează continuu mediului, fiind, în același timp, stabil în anumite limite), optimalitate, finalitate ș.a.

În această accepțiune, el s-ar înfățișa ca un sistem *cu autoorganizare* (adaptându-se mediului prin schimbarea structurii, deci a conexiunilor dintre elementele componente) și *cu*

autoinstruire (putând să-și schimbe criteriile și regulile de adaptare a soluțiilor în procesul de interacțiune cu mediul intern și extern și să-și perfecționeze regulile generale în funcție de care se adoptă soluțiile).

Ca orice sistem, el îmbină două perspective: *structurală* (ce relevă elementele componente și legăturile dintre ele) și *funcțională* (care are în vedere dinamica legăturilor și proceselor interne specifice sistemului)⁹⁴.

În ceea ce privește gradul de coeziune, sistemul securității naționale poate fi constituit pe baza unor interacțiuni puternice între elementele componente, alcătuind unități funcționale autonome.

După raportul cu mediul, sistemul securității naționale este un sistem deschis. Interacțiunea sa cu mediul presupune un schimb permanent nu numai de energie și informații, dar și de substanță și activități (sociale). Datorită acestui fapt, sistemul securității naționale funcționează prin adaptare și dezvoltare⁹⁵.

Căi de perfecționare a sistemului securității naționale

O cale importantă de perfecționare a sistemului de securitate națională s-ar putea referi la *fundamentele sale juridice*. La elaborarea textului Constituției României, ori a unor legi (cum ar fi, spre exemplificare, Legea privind înființarea, organizarea și funcționarea Consiliului Suprem de Apărare a Țării ș.a.) nu s-a acordat atenția necesară conceptului de securitate națională, fapt de altfel explicabil prin aceea că respectivul concept era la vremea respectivă în curs de cristalizare.

Acum însă nu mai poate fi invocată această “scuză” pentru neracordarea sistemului legislativ la imperativele apărării intereselor naționale fundamentale. Această racordare ar putea fi făcută pe mai multe căi. În primul rând prin apariția unui set de legi referitoare la securitatea națională. În al doilea rând, prin modificarea unor legi existente referitoare la unele domenii

⁹⁴ *Teoria organizațiilor – note de curs*, în “*Buletinul învățământului militar*”, nr. 1-2, 1996, p.17.

⁹⁵ *Ibidem*, p. 15-20.

importante pe care le presupune securitatea națională. În al treilea rând, prin afirmarea în doctrina juridică românească a unor concepte noi (*subminarea securității naționale ș.a.*).

O altă expresie a perfecționării sistemului securității naționale o constituie *îmbunătățirea cadrului organizatorico-instituțional* al acestuia. Un prim pas l-ar putea constitui redefinirea atributelor autorităților publice, acordându-se importanța cuvenită sarcinilor referitoare la securitatea națională. De asemenea, ar putea fi create instituții noi, care să acopere numeroase domenii ale securității naționale. S-ar putea crea, la nivel central, un “Consiliu al Securității Naționale”. În S.U.A. funcționează, încă din 1947”, Consiliul Securității Naționale”, înființat conform Legii privind securitatea națională din același an. De asemenea, în Federația Rusă, Turcia și alte țări există câte un “Consiliu al securității naționale”. În Germania funcționează “Consiliul Securității Federale”, iar în Republica Moldova există “Consiliul Suprem de Securitate”.

În România s-ar putea înființa și alte structuri specializate la nivelul ministerelor, departamentelor, a prefecturilor ori consiliilor locale și primăriilor. La nivel local, astfel de structuri specializate ar putea fi utile îndeosebi în cazuri de calamități, dezastre sau catastrofe, epidemii, epizootii etc. Ele ar putea avea în preocupări activități specifice pentru perioada de război, pentru stările de asediu sau urgență, ori privind anumite domenii ale securității naționale (securitatea economico-financiară, siguranța națională, ordinea publică, protecția civilă, securitatea sanitar-veterinară, securitatea ecologică etc.).

O altă direcție a perfecționării cadrului organizatorico-instituțional al sistemului securității naționale ar fi realizarea unor instituții naționale de învățământ și cercetare științifică, precum și centre de informare-documentare de profil. Astfel, ar fi utilă înființarea unei *Universități de Securitate Națională*”, a unor institute pe profilele ale securității, a unor centre de *informare, documentare pentru securitatea națională etc.*

Desigur, învățământul, cercetarea științifică în domeniul securității naționale, precum și activitatea de informare-documentare în acest domeniu nu trebuie să se limiteze doar la

sfera instituțiilor specializate menționate. În toate unitățile de învățământ, precum și în toate institutele, centrele de cercetare științifică, ori centrele de informare-documentare trebuie acordată atenția cuvenită formelor specifice de activitate în legătură cu securitatea națională.

Structura organizatorico-instituțională a securității naționale ar mai putea cuprinde și alte organizații cu caracter oficial, precum și fundații, asociații etc. neguvernamentale, axate pe diverse domenii pe care le presupune securitatea națională. Publicistica în domeniul securității ar trebui să aibă, de asemenea, un rol important.

Toate aceste eforturi trebuie racordate la cele internaționale în planul securității, îndeosebi în cadrul organizațiilor din care România face parte (ONU, UE, NATO, OSCE, etc.).

SURSELE DE INSECURITATE – ABORDĂRI CONCEPTUALE ACTUALE

În general, în categoria de *surse de insecuritate* intră noțiuni opuse celor care definesc securitatea.

Dar *securitatea* poate fi de natură diversă: obiectivă sau subiectivă; naturală, fizică sau umană; materială sau spirituală. Ea se poate găsi în diferite ipostaze – de *proces* (natural, tehnic sau social „securizant”), de *funcție* („securizantă”), de sistem („de securitate”), de acțiune, strategie sau politică („de securitate”), de proces psihic („percepția securității”, „securitate imaginată”, „sentiment de securitate”) etc. Indiferent de natura sau ipostaza sa, *securitatea* are sens doar dacă se raportează la unele repere clare: interesele naționale fundamentale (în cazul securității naționale), pacea (în cazul securității internaționale), drepturile și libertățile fundamentale ale omului (în cazul securității individuale) etc. La fel, conceptul de *insecuritate* are sens doar dacă se raportează (cu „semn negativ”, evident) la aceleași valori.

Cu alte cu cuvinte, *insecuritatea* poate fi privită ca fiind o categorie simetrică, „în oglindă”, celei de *securitate*. De aici decurge și simetria (opозиția) unor noțiuni-pereche derivate: *stare de securitate* – *stare de insecuritate*, *proces securizant* – *proces insecurizant*, *funcție securizantă* – *disfuncție insecurizantă*, *sentiment de securitate* – *sentiment de insecuritate* (“*sentimentul de pericol și risc, impresia de a fi amenințat*”⁹⁶) ș.a.m.d. Desigur, nu toate noțiunile aferente securității se pot converti în sens negativ și atribuite insecurității. Astfel, ar fi absurde expresii sau formulări de genul „*sistem de insecuritate*”, „*strategie de insecuritate*” etc. Limbajul utilizat pentru exprimarea insecurității poate cuprinde și alte concepte, categorii sau noțiuni, cum sunt cele de *pericole*, *amenințări*, *riscuri*, *factors de risc*, *agresiuni*, *vulnerabilități* etc.

⁹⁶“*La défense générale*, Office Centrale de la Défense, Berne, 1988, p. 8.

Prin urmare, am putea defini *sursele de insecuritate* ca fiind *acele pericole, riscuri, amenințări, stări, procese, disfuncții, vulnerabilități, evenimente sau acțiuni (ori inacțiuni) care afectează sau care pot afecta, negativ, securitatea unei entități (stat, națiune, comunitate internațională, comunitate socială, sistem organizațional etc.)*.

După unii teoreticieni (Constantin Hlihor), “*securitatea ar fi în binom cu insecuritatea, ca într-o balanță în care cele două brațe sunt mereu într-un precar echilibru*”⁹⁷.

Statele percep în moduri diferite sursele de insecuritate. Unul din criteriile de stabilire a diferențelor de abordare ar fi acela al ordinii importanței în care sunt percepute și semnalate diversele pericole, riscuri, amenințări etc. în documentele programatice oficiale privind securitatea.

Astfel, documentul *Strategia de securitate națională a României* (2007), enumeră în felul următor principalele riscuri și amenințări capabile să pună în pericol siguranța cetățeanului și securitatea națională: „*terorismul internațional structurat în rețele transfrontaliere; proliferarea armelor de distrugere în masă; conflictele regionale; criminalitatea transnațională organizată; guvernarea ineficientă*”⁹⁸.

În documentul britanic *Strategia securității naționale a Regatului Unit*⁹⁹ (martie 2008), principalele surse de insecuritate apar tratate în succesiunea: *terorismul, armele nucleare și celelalte mijloace de distrugere în masă, criminalitatea organizată transnațională, instabilitatea globală, statele eșuate și cele fragile, bolile infecțioase și urgențele civile*.

Strategia europeană de securitate, adoptată de Consiliul European de la Bruxelles, la 12 decembrie 2003, prezintă, în subcapitole speciale, „*amenințările cheie*”, enumerând: *terorismul, proliferarea armelor de distrugere în masă, conflictele regionale, statele eșuate și crima organizată*. De asemenea, documentul face

⁹⁷ Op. cit, p. 25.

⁹⁸ *Strategia de securitate națională a României*, București, 2007, p. 13.

⁹⁹ *National Security Strategy of the United Kingdom. Security in an interdependent world*, Cabinet Office, March 2008.

referiri și la unele „provocări globale” (*subdezvoltarea, conflictele, pandemiile*)¹⁰⁰.

În *Carta albă a politicii germane de securitate (2006)*, marile amenințări sau riscuri la adresa securității sunt amintite în următoarea ordine: terorismul, proliferarea armelor de distrugere în masă și înarmarea, conflictele regionale, comerțul ilegal de arme, riscurile la adresa securității energetice, migrația, epidemiile și pandemiile¹⁰¹. În același document sunt reliefate, într-o manieră interesantă, sursele de insecuritate derivate din procesul globalizării: „*Schimbul liber de informații și idei este un risc pentru state și actori nonstatali, datorită posibilității teroriștilor și criminalității organizate de a-și însuși și folosi cunoștințe sensibile, tehnologii și noi capacități. Structurile politice și economice ale Germaniei, precum și infrastructura sa critică devin, prin urmare, mai vulnerabile, nu numai la activități criminale, acte teroriste sau atacuri militare, ci și la atacuri cibernetice (...) Multe din noile riscuri și provocările la adresa securității ce însoțesc globalizarea au caracter transnațional, fiind generate de către actori non-statali și afectând securitatea noastră chiar și de la mari distanțe. Sărăcia, subdezvoltarea, educația slabă, criza resurselor, dezastrele naturale, distrugerea mediului, bolile, inegalitatea și violarea drepturilor omului sunt doar câțiva din factorii care alimentează migrația ilegală și extremismul secular și religios. Ele pot, prin urmare, să cauzeze instabilitatea și, în forma lor cea mai radicală, să paveze drumul spre terorism internațional. Într-o lume tot mai interdependentă, aceste riscuri au nu numai o influență asupra mediului lor imediat, ci afectează securitatea comunității ca întreg în diferite feluri*”¹⁰². În primăvara anului 2008, Partidul Creștin Democrat din Germania a propus o nouă abordare a problemelor securității, în contextul menționării unei succesiuni a principalelor surse de insecuritate, în cadrul cărora amenințările la adresa securității energetice ar urca pe locul al treilea,

¹⁰⁰ A Secure Europe in a Better World, European Security Strategy, Brussels, 12 December 2003.

¹⁰¹ White Paper 2006 on German Security Policy and the Future of the Bundeswehr, Federal Ministry of Defence, 2006, p.17-19.

¹⁰² Ibidem, p.19.

semnalându-se, totodată, o altă amenințare majoră – schimbările climatice –, pe locul al patrulea.

De asemenea, documentul intitulat *Strategia Ministerului Finlandez al Apărării 2025* abordează sursele de insecuritate pe trei niveluri: a) nivelul cetățenesc – accidentele, alcoolismul, fumatul, marginalizarea etc.; b) nivelul național – agresiunea armată, terorismul, crima organizată, presiunile politice, economice și militare externe, dereglările din domeniul sănătății și bunăstării populației, catastrofele naturale, accidentele majore și dezastrele, disfuncțiile economice, migrația, defecțiunile rețelelor electrice; c) nivelul comunității internaționale – lipsa resurselor naturale, terorismul internațional, criminalitatea organizată internațională, crizele etnice, proliferarea armelor de distrugere în masă, încălzirea globală, deșertificarea, poluarea, suprapopularea¹⁰³.

Pătrunzând în profunzimile problematicii surselor de insecuritate, unii teoreticieni operează cu sintagme ca *insecuritate socială (generalizată* – acea situație în care procesualitatea socială intră într-o stare în care mecanismele naturale de reproducere și reglare socială să nu mai poată funcționa, să se blocheze –, *organică, contextuală), dezordini sociale, situații sociale patologice, haos social*¹⁰⁴ ș.a.

În ceea ce privește *agresiunile sociale*, Lucian Culda le privește ca surse de insecuritate și ca finalități ale unor procesori sociali, ce pot avea două genuri de obiective: *energetice și informaționale*. Sunt de natură *energetică* atunci când se acționează pentru a se obține resurse, pentru a se controla teritoriile ce pot fi surse pentru satisfacerea unor nevoi energetice și de natură *informațională* când se acționează pentru a se controla, dezorganiza sau asimila procesori sociali ai unor socio-organizări, deci când se urmărește să se asimileze anumite socioorganizări sau, cel puțin, ca ele să nu mai poată funcționa, să nu-și poată afirma specificitatea în procesualitatea socială înglobată, să devină dependente de centrele de putere

¹⁰³ Securely into the future, Ministry of Defence Strategy 2025, Helsinki, July 6, 2006, p.19.

¹⁰⁴ Lucian Culda, *Emergența și reproducerea națiunilor*, Editura Licorna, București, 1996.

agresoare¹⁰⁵. Agresiunile se manifestă în modalități tot mai sofisticate, de la agresiuni religioase, la manipulări informaționale prin intermediul mijloacelor de informare în masă, de la penetrarea unor centre de decizie, la controlul proceselor de pregătire a oamenilor pentru a participa la decizii sociale, de la manipulări religioase la agresarea valorilor culturale ce întrețin capacitatea de reproducere a națiunii¹⁰⁶. Agresiunile informaționale sunt mai periculoase decât cele armate “*pentru că ele pot avea consecințe nu numai neprevăzute și nefavorabile, dar și nepredictibile în limitele orizontului informațional în care agresorul se situează*”¹⁰⁷.

La rândul său, Simion Boncu dă câteva definiții interesante în legătură cu această problematică: “*Riscul la adresa securității naționale* implică prezența unor factori activi sau potențiali care pot afecta securitatea unui stat. *Amenințarea vizând securitatea națională* implică atât existența factorilor de risc, detectată prin perceperea unor indici specifici, cât și conturarea voinței politice de a pune în acțiune mijloacele respective pentru a leza securitatea altui stat. *Actul ostil* este actul inamical ce afectează interesele altui stat, fără a aduce prejudicii directe valorilor naționale definitorii pentru starea de securitate a națiunii. *Actul agresiv* implică vătămarea valorilor fundamentale ce exprimă starea de securitate a țării (integritate teritorială, suveranitate națională, ordine constituțională etc. Întră în această categorie în afara acțiunilor calificate ca atare de Rezoluția 3314 (XXIX), din 14 decembrie 1974 a Adunării Generale a ONU privind definirea agresorului, presiunile politico-diplomatice, agresiunea economică, informațională, subversiunea internă, terorismul de amploare etc.”¹⁰⁸.

Printre riscurile, amenințările și acțiunile agresive nonmilitare, același teoretician semnalează: *presiunile și acțiunile politico-diplomatice ostile, acțiunile agresive economico-financiare și tehnologice, agresiunea informațională (care subsumează, printre altele, acțiunile informatice ostile, culegerea de informații și*

¹⁰⁵ România în situații limită, Editura Licorna, 1995, p.165.

¹⁰⁶ *Ibidem*, p.166-167.

¹⁰⁷ Lucian Culda, *Emergența și reproducerea națiunilor, op. cit.*, p. 283.

¹⁰⁸ Simion Boncu, *Securitatea europeană în schimbare. Provocări și soluții*, Editura Amco Press, București, 1995, p. 75.

dezinformarea, agresiunea imagologică, penetrația culturală), migrația cu efecte destabilizatoare¹⁰⁹.

În legătură cu acțiunile agresive economico-financiare și tehnologice, ni se par sugestive cuvintele scrise de Jaqueline Grapin, Jean Bernard Pinatel în lucrarea *Războiul civil mondial*, din 1976: “O abilitate politică comercială și de investiții bine plasate procură aceleași avantaje ca și o expediție militară, fără inconvenientele respective”¹¹⁰. Un alt element interesant este semnalarea unui caz-limită de risc militar, care se înscrie în agresiunile atipice implicând forța armată: realizarea prin forță a unor obiective politice sub acoperirea acțiunilor internaționale de menținere sau impunere a păcii¹¹¹.

Un caracter periculos are, în opinia lui Bernhard Fleckenstein, tendința tot mai multor societăți de a se transforma în culturi agresive. Astfel de societăți sunt caracterizate de intoleranță și tendința pro-conflictuală în scopul escaladării violenței. “Statele de acest gen pot merge atât de departe încât să încurajeze și să fie complici la actele teroriste”¹¹².

Generatoare de insecuritate în lumea contemporană pot fi, potrivit profesorului Eugen Baican, și structurile sociale: “Atât structurile sociale holiste, cât și cele atomiste sunt generatoare de adâncime ale insecurității sociale, întrucât ambele induc creșteri de tip tumoral ale agresivității sociale. Structurările holiste prin reducerea nepermisă a zonei de autonomie, de libertate necesară indivizilor și grupurilor, structurările atomizante prin faptul că nu rezolvă nevoile umane de apartenență și armonizare și induc starea de nesiguranță”¹¹³.

Un alt aspect interesant poate fi cel privitor la caracterul subiectiv (deci relativ) al percepției riscurilor privind intențiile adversarului. Acest caracter face “ca statele să-și imagineze ceea ce este mai rău și să acționeze în conformitate cu această imagine

¹⁰⁹ Simion Boncu, op. cit., p. 79-84

¹¹⁰ Simion Boncu, op. cit., p.80.

¹¹¹ Simion Boncu, op. cit., p. 21, 80.

¹¹² “Situția statelor într-o lume în curs de mondializare”, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1992”, p. 45.

¹¹³ *Ibidem*, p.15.

mărită artificial. În acest sens, o semnificație deosebită o au angajamentele de reținere, de neamplificare a unei situații critice. Într-o atmosferă încărcată de tensiune, de percepții adeseori deformatate despre pericolul eventual provenind din partea altor state, un rol deosebit îl pot avea ceea ce s-ar putea numi măsurile de creștere a reținerii, care ar trebui să constituie modalități de auto-limitare și auto-control în situații de criză, direcționate spre crearea condițiilor de reducere a neîncrederii și temerii reciproce și care, ulterior, să favorizeze, alături de măsurile de creștere a încrederii, un proces pozitiv de apropiere, de înțelegere a valorilor, obiectivelor și acțiunilor celorlalte sau celeilalte părți”¹¹⁴.

În opinia lui Dieter Mahnke, o amenințare la adresa securității unei societăți sau comunități poate fi “tot ceea ce, în ultimă instanță, aduce fundamental atingere autonomiei (libertății dezvoltării individuale) a acelei societăți sau a acelei comunități (fie că este vorba de un stat ori de ceva mai vast, cum ar fi Comunitatea Europeană)”¹¹⁵.

Agresiunile la adresa securității unui stat trebuie văzute ca putând acționa în toate planurile vieții sociale ale statului respectiv (politic, diplomatic, economico-financiar, militar, informațional, cultural-spiritual, biologic etc.). De regulă, ele au o caracteristică fundamentală: au la bază factorul conștient, deci se desfășoară cu o anumită finalitate, de către un agresor (stat, grup de state, organizație, grup uman etc.).

În dreptul internațional, agresiunea este definită în Rezoluția 3.314 a Adunării Generale a ONU din decembrie 1974. În conformitate cu aceasta, “se consideră acte de agresiune, fie că a existat sau nu o declarație de război, următoarele acțiuni: a) invadarea sau atacarea teritoriului unui stat de către forțele armate ale altui stat sau orice ocupație militară, chiar temporară, rezultând dintr-o asemenea invazie sau dintr-un asemenea atac, sau orice anexiune, prin folosirea forței, a teritoriului altui stat; b) bombardarea de către forțele armate ale unui stat, a teritoriului altui

¹¹⁴ “România și politica de alianțe”, IRSI, 1993, p. 8-9.

¹¹⁵ Dieter Mahnke, *Les parametres de la sécurité européenne*, “Cahiers de Chaillot”, no.10, Institut d’Etudes de Sécurité, Union de l’Europe occidentale, Paris, septembre 1993, p. 9.

stat sau folosirea oricăror arme de către un stat împotriva teritoriului altui stat; c) blocada porturilor sau coastelor unui stat; d) atacul efectuat de către forțele armate ale unui stat împotriva forțelor armate terestre, navale sau aeriene, a flotelor maritime și aeriene civile ale altui stat; e) folosirea forțelor armate ale unui stat, care sunt staționate pe teritoriul altui stat cu acordul statului gazdă, contrar condițiilor prevăzute în acord, sau orice extindere a prezenței lor pe teritoriul în chestiune, după stingerea acordului; f) acțiunea unui stat de a admite ca teritoriul său, pe care l-a pus la dispoziția altui stat, să fie folosit de către un alt stat pentru comiterea unui act de agresiune; g) trimiterea de către un stat sau în numele lui de bande sau grupuri înarmate, de forțe neregulate sau mercenari, care săvârșesc acte de forță armată împotriva altui stat, de o asemenea gravitate încât ele echivalează cu actele enumerate mai sus, sau faptul de a se angaja într-o astfel de acțiune”¹¹⁶.

Printre procedeele prin care se poate atenta la interesele naționale ale unui stat se numără și *subversiunea*. Aceasta reprezintă “răsturnarea ordinii publice și sociale a unui stat, pe care un alt stat reușește să o realizeze prin propagarea ideologiei sale în rândul forțelor politice ale statului care este ținta acestei acțiuni, susținând în eforturile lor pentru cucerirea sau păstrarea puterii forțele convertite la această ideologie. În acest caz, naționaliile statului obiect al agresiunii indirecte devin instrumentele ajutorului străin”¹¹⁷. Roger Muchelli demonstrează că teoria subversiunii, utilizabilă pentru distrugerea din interior a statelor, punând în operă combinații diverse ale luptei politice și terorismului, precum și manipularea populației cu ajutorul mass-media, era deja bine instrumentată în anii ‘70, când a apărut cartea sa, *Subversiunea*¹¹⁸.

În ceea ce privește noțiunea de *pericol la adresa securității naționale* acesta reprezintă, în opinia noastră, gradul de posibilitate sau de probabilitate ca anumite acte (conștiente sau inconștiente), evenimente, sau procese sociale, fenomene sau procese naturale să declanșeze, direct sau prin intermediul unor lanțuri de determinări

¹¹⁶ Grigore Geamănu, *Dreptul internațional penal și infracțiunile internaționale*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1977, p.140.

¹¹⁷ *Ibidem*, p.141-142.

¹¹⁸ Roger Mucchelli, *La subversion*, Paris, 1976.

cauzale de o extremă diversitate, dereglări grave în funcționarea sistemelor esențiale ale națiunii sau ale statului. Cu cât gradul de posibilitate sau de probabilitate ca dereglările să fie mai grave, cu atât pericolul este mai mare.

După posibilitățile de prognozare, spectrul surselor de insecuritate se poate împărți în două zone: una a celor relativ ușor de prevăzut, și alta a celor imprevizibile sau greu de anticipat.

Agresiunile pot fi sesizate chiar de la începutul producerii lor, sau mai târziu, uneori mult prea târziu, după trecerea unei anumite faze (cum ar fi, prin asociere, faza de incubație a unui virus) de regulă, insesizabilă prin mijloace de observare obișnuite.

Complexitatea extraordinară a studiului surselor de insecuritate derivă din multitudinea cauzelor lor posibile, precum și a numeroaselor implicații asupra vieții sociale (în toate domeniile sale), a indivizilor, asupra cadrului natural, fizic și biologic al unei națiuni etc. De asemenea, această complexitate decurge din dialectica extrem de complicată a surselor menționate raportată la relația necesitate – posibilitate – probabilitate – întâmplare, precum și la multe alte tipuri de relații.

Printre numeroasele aspecte ale complexității surselor de insecuritate se numără și cel semnalat de Lucien Poirier: apariția unui mare număr de noi actori ai scenei social-politice, reprezentați de *“toate unitățile colective cu dimensiuni variabile, cu sau fără suport teritorial, ce se constituie ca entități politice care își afirmă identitatea, caracterul singular și autonomia de decizie în cadrul societății universale; ele realizează acțiuni de natură strategică pentru că înfruntarea proiectelor lor cu cele ale altor unități socio-politice generează situații conflictuale”*¹¹⁹. Pe această direcție, se înscriu *“bisericele, partidele, organizațiile sindicale, grupurile de presiune, etniile, grupurile bancare, marile întreprinderi economice, organizațiile economice și de securitate multinaționale, organizațiile neguvernamentale și alianțele”*¹²⁰.

¹¹⁹ J. Pila, *Tendențele strategiei în pragul secolului 21*, în *“Ejercito”*, nr.673, 1996. (*“Buletin de Informare și Documentare”*, C ID, Ministerul Apărării Naționale, nr.1/1997, p. 9).

¹²⁰ *Ibidem*.

Modurile în care se poate leza securitatea unei națiuni sunt extrem de diverse, de la acțiunile cele mai violente (lovituri nucleare, bombardamente etc.), la cele mai liniștite și mai rafinate. Din categoria celor din urmă, face parte, spre exemplu introducerea, de regulă în condițiile afișării celor mai amicale sentimente față de statul țintă, a unor factori care, deși relativ greu de observat, sunt puternic perturbatori. Am putea numi acești factori “*virusi*” la adresa securității naționale. Ei pot fi de natură obiectivă (instituții, organizații, personalități, acțiuni, relații, informații, agenți patogeni biologici ș.a.) sau subiectivă (idealuri, convingeri, sentimente, pasiuni, voințe, zvonuri, stări de teamă, panică etc.). Din altă perspectivă, ei pot fi de esență politică, diplomatică, economico-financiară, culturală, militară, religioasă, informațională, biologică etc., fiind capabili să afecteze orice subsistem al securității naționale. *Virusii* respectivi pot lua forme extrem de diverse: o persoană bine *plasată* care servește voluntar sau involuntar alte interese decât cele naționale; o mișcare politică, religioasă sau de altă natură îndreptată împotriva valorilor fundamentale ale statului; un agent (spion) al unei puteri străine; un instigator la dezordini sociale sau acte colective dăunătoare securității naționale; o tranzacție economico-financiară defavorabilă; un zvon, o informație falsă; o instituție anacronică; un conducător incompetent; un sfătuitor (consilier) nepriceput sau care poate fi și *plasat* de forțe ori organizații ostile țării; un demnitar corupt; o concepție sau o strategie greșită adoptată de un o instituție importantă a statului; un act normativ nechibzuit; o prevedere insuficient gândită a unui tratat internațional etc.

Pentru cei care îi utilizează ca armă împotriva altora, respectivii “*virusi*” aduc avantaje adesea mult mai mari decât dacă s-ar folosi violența. Organizația sau statul care îi strecoară discret în statul-țintă nu se expune oprobiului opiniei publice internaționale. De asemenea, agresorul nu trebuie să mobilizeze prea multe resurse și nici să cheltuiască prea mult pentru obținerea efectelor scontate. Sunt suficiente doar eforturile pentru crearea respectivilor *virusi*, în afara sau în interiorul sistemului țintă și strecurarea sau activarea lor acolo unde trebuie. Ei își vor face singuri treaba, uneori chiar cu concursul sistemelor sau subsistemelor afectate.

Aționând pe căi acoperite, oculate, statele sau organizațiile agresoare la adresa sistemelor de securitate națională rămân, de cele mai multe ori, necunoscute, aducând, cu timpul, statul victimă în situații dramatice, fără ca cei mai mulți să-și dea seama de adevăratele cauze ale situațiilor respective. Mai mult decât atât, statele victimă, nesusizând izvoarele situațiilor lor dramatice, pot ajunge să ceară sprijin tocmai statelor ori organizațiilor agresoare, uneori chiar în schimbul unor plăți imense.

În general, se poate acționa eficient numai dacă se evaluează corect simptomele situației insecurizante și se dă în timp util, de către organismul abilitat, *diagnosticul* corect, se prescrie și se aplică *tratamentul* adecvat pentru înlăturarea cauzelor generatoare de insecuritate. Invocarea lipsei de resurse pentru rezolvarea problemelor poate avea urmări dezastruoase. După cum, soluțiile greșite, inadecvate, pot duce la accelerarea agravării situației.

Așa cum este mult mai ușor să îmbolnăvești un organism decât să îi aperi sănătatea, în general e mult mai ușor să se proiecteze și să se aplice strategii de agresare a securității naționale a altui stat, decât de apărare a securității statului propriu. Prin urmare, nu este exclus să existe state sau sisteme sociale care să poată considera, la un moment dat, că atacul la adresa securității altor state sau sisteme sociale poate fi una din măsurile cele mai eficiente pentru apărarea securității proprii împotriva unui adversar potențial. Cu alte cuvinte, pentru unele state, de regulă pentru marile puteri, în numele securității lor naționale se poate apela, pentru îndeplinirea unui anumit scop, la orice mijloc. Iată și o definiție elocventă în acest sens, pe care o găsim în Dicționarul Academiei Franceze, referitoare la *dezinformare*: “*acțiune specială sau continuă care constă în inducerea în eroare a unui adversar sau favorizarea subversiunii în rândurile lui în scopul de a-l slăbi, prin utilizarea tuturor mijloacelor*”¹²¹.

Numeroase fenomene și procese insecurizante pot fi provocate, deci, în mod voluntar de către state, instituții, organizații sau personalități interesate, care pot urmări obținerea unor avantaje politice, economice sau militare prin acte de tot felul: răsturnarea de la putere a unor guverne, provocarea de conflicte sociale, acțiuni

¹²¹ M. Klen, *Les coulisses de la désinformation*, “*Défense nationale*”, No. 5, mai, 1996, p. 84.

(manifestări) iredentiste, sabotaje, catastrofe, incendii, inundații, epidemii, epizootii etc. În aceste cazuri, factorul conștient este acela care creează și perfecționează “mecanisme insecurizante”. Adesea, subiecții proceselor insecurizante intenționate pot provoca într-un stat-țintă efecte mult mai dramatice decât cele pe care le-ar dori, efecte care se pot întoarce chiar împotriva celor care le-au declanșat.

De multe ori, apar situații insecurizante fără ca acestea să fie provocate sau alimentate cu intenție. Pot exista, de exemplu, rezultante profund negative ale conjugării mai multor acțiuni considerate a fi, fiecare în parte, inofensive. În anumite condiții, orice instituție, organizație, sau personalitate dintr-un anumit domeniu al vieții sociale, din interiorul sau exteriorul unei țări, se poate transforma, fără voia sa, într-un declanșator de procese *insecurizante*. Aceasta se întâmplă atunci când unele măsuri, luate chiar cu bună credință, nu sunt suficient gândite prin prisma tuturor implicațiilor posibile.

Pentru desemnarea unei asemenea categorii de oameni care se pot transforma involuntar în *agenți insecurizanți*, comandorul Emilian Munteanu utilizează sugestiv termenul de “*coloana a 6-a*” (asociat cu cel de “*coloana a 5-a*”, întrebuițat de generalul Emilio Mola, care afirma, în 1936, pe timpul războiului civil din Spania, că avea patru coloane care înaintau spre Madrid și una înăuntrul orașului, care ar fi atacat din spate). Dacă “*coloana a 5-a*” este considerată ca fiind masa din interior care gândește ca cei din exterior, cu care colaborează în mod voluntar, în cunoștință de cauză, “*coloana a 6-a*” este “*masa din interior care colaborează cu agresorul din exterior (sau interior) în mod involuntar și în necunoștință de cauză. Este masa manipulabilă, extrem de eterogenă (de la academicieni, la infractori de drept comun) care poate fi folosită ca forță de lovire, de manevră, de mascare, ca generatoare de haos, ca declanșatoare sau temporizare a acțiunilor etc. Fiind compusă din oameni șterși, debusolați, refuțați, fără inițiativă, creduli, posedă întotdeauna impulsuri neconsumate și abia așteaptă să dea cineva un semnal pentru a se elibera de tensiune. Armele ei*

*principale sunt ignoranța (chiar la oamenii culti), ura, viclenia, intoleranța, perseverența, spiritul gregar, disprețul, insulta*¹²².

Pentru înlăturarea unei situații periculoase, pentru frânarea sau oprirea unor anumite fenomene sau procese insecurizante, factorul conștient (în primul rând cel intern, dar și cel extern) are un rol hotărâtor. De aceea el trebuie cultivat, stimulat și direcționat ca atare.

Nesesizarea sau neintuirea la timp a surselor de insecuritate de tot felul, inacțiunea în fața lor, lipsa de vigilență, indiferența, pasivitatea reprezintă, pentru orice țară, terenul propice pentru lezarea intereselor naționale fundamentale.

Numeroase surse de insecuritate care se vor manifesta în următorii ani pot fi sesizate din concluziile unui număr impresionant de științe ale societății (istoria, sociologia, economia politică etc.), ale naturii, tehnicii sau gândirii. Idei prețioase în legătură cu acest subiect putem desprinde din scrierile unor mari scrutători ai viitorului omenirii ca Lester Brown, Alvin Toffler, Johan Galtung, Carl Sagan, Herman Kahn etc., sau din publicațiile unor instituții prestigioase de cercetare științifică a viitorului precum Institutul Worldwatch din Washington, Clubul de la Roma, Federația Mondială de Studii asupra Viitorului (Hawai), Asociația Mondială de Prospectivă Socială (Geneva) etc.

Un grup important de surse de insecuritate pentru națiunea română în anii următori este reprezentat de cele care vizează comunitatea internațională în ansamblu, sau în anumite părți ale ei: pericolul nuclear, războaiele și implicațiile lor negative, creșterea gradului de sărăcie pentru tot mai multe popoare ale lumii; explozia demografică; terorismul, crima organizată, traficul de droguri, migrațiile de amploare, acutizarea unor crize (energetică, alimentară, de materii prime etc.), dezastrele de tot felul, perturbațiile climatice importante, deteriorarea mediului înconjurător și multe altele.

Pericolul nuclear este unul din cei mai importanți factori de insecuritate pentru omenire. Puterea explozivă totală a celor câteva zeci de mii de încărcături atomice existente este estimată a fi de 1-2 milioane de ori mai mare decât cea a bombei aruncate asupra Hiroshimei. Dacă s-ar raporta puterea totală a arsenalelor nucleare la

¹²² Comandor (r) Emilian Munteanu, *Războiul "dintre valuri"*, în *"Gândirea militară românească"*, nr. 1, 1997, p. 119–120.

numărul locuitorilor planetei, fiecărui om i-ar reveni, în medie, echivalentul a 15 tone de trotil. Această cifră trebuie, însă, văzută ca o mărime relativă, întrucât, dacă s-ar face același raport numai pentru continentul nostru, fiecărui european i-ar reveni 72 de tone¹²³.

Carl Sagan afirma că, dacă s-ar folosi numai 700 de focoase nucleare, respectiv 1,2 – 1,4 la sută din existent, s-ar instala *iarna nucleară*, care ar provoca sfârșitul civilizației umane. Un război care ar comporta folosirea unor arme tactice, având o putere totală de doar de 20 de megatone și limitate la obiective militare din Europa Centrală, ar provoca circa 9 milioane de morți și răniți grav, din care 8 milioane din cadrul populației civile. Explodarea a 5.000 de megatone ar provoca pierderi umane imediate evaluate la un miliard de morți și la peste un miliard de grav răniți¹²⁴. Totodată, s-ar degaja 255.000.000 tone de fum și praf care, ajunse în atmosferă, ar opri 90 la sută din razele soarelui să ajungă pe pământ. Temperatura aerului ar scădea cu până la 37 de grade Celsius, ceea ce ar echivala cu instalarea unei aspre ierni nucleare chiar în plina vară¹²⁵.

Cu toate eforturile internaționale pentru neproliferarea armelor atomice, se înregistrează, totuși, un proces periculos de difuzie a acestora spre tot mai multe țări, proces care, probabil, se va amplifica în următorii ani. Un factor de creștere a acestei difuzii este costul relativ redus al noilor tehnologii nucleare. De exemplu, cheltuielile necesare realizării unui reactor moderat, cu grafit, de tipul cel mai simplu, capabil să producă într-un an suficient plutoniu 239 pentru două arme nucleare (cca 10 kg) ar putea fi de numai 25–50 milioane de dolari, sumă accesibilă multor state, organizații sau persoane.

Un alt motiv de îngrijorare este acumularea periculoasă de material fisionabil utilizabil în scopuri militare. Cantitatea de uraniu, produsă în lume după cel de-al doilea război mondial, care poate fi întrebuințată în sens distructiv, este de câteva mii de tone, iar cea de plutoniu este de ordinul sutelor de tone, în condițiile în care un

¹²³ George Nicolescu, *Dezarmarea nucleară, imperativ major al contemporaneității*, "România liberă", din 15 noiembrie 1986, p. 8.

¹²⁴ *Etudes d'ensemble des armes nucléaires, "Desarmement"*, Serie d'études 21, Nations Unies, New York, 1991, (A/45/373), p. 59.

¹²⁵ *Tipologia conflictelor armate contemporane*, Editura Militară, București, 1988, p. 106-115.

proiectil nuclear de artilerie, cu puterea de o kilotonă TNT, necesită doar 75 de grame de material fisionabil. Această acumulare, asociată cu gravele deficiențe în depozitarea, mânuirea și evidența materialelor fisionabile, deficiențe manifestate îndeosebi în fosta Uniune Sovietică, dar nu numai, a alimentat o serie de fluxuri ilegale de astfel de materiale, un trafic *subteran*, practicat pe scară tot mai largă.

Toate acestea, în pofida unor progrese înregistrate în tratativele de limitare a înarmărilor nucleare, conduc spre concluzia că, în următorul deceniu, pericolul utilizării de astfel de arme în cadrul unor conflicte sau în acțiuni teroriste, precum și al unor accidente produse la unele obiective nucleare militare sau civile crește.

Cu toate progresele înregistrate în procesul de edificare a securității internaționale, nu se poate spune că pericolul de război s-a diminuat. Dimpotrivă, probabilitatea ca și în viitor războaiele să însângereze popoare și națiuni este mare, având în vedere acutizarea a numeroase contradicții mai vechi și apariția altora noi.

Pentru regiuni întinse ale globului, subdezvoltarea (*bomba sărăciei*) devine o amenințare tot mai mare. Subdezvoltarea va rămâne un flagel caracteristic pentru numeroase țări și popoare, iar contradicția dintre statele bogate și cele sărace (*Nord-Sud*), ori între cele sărace (*Sud-Sud*), vor contribui la creșterea tensiunilor. Este o concluzie ce decurge din analize unor date revelatoare cum ar fi cele referitoare la faptul că cele mai bogate 225 de familii din lume dispun de o avere egală cu venitul anual al celei mai sărace jumătăți a populației globului, iar averea deținută de primii trei din cei mai bogați oameni de pe planetă depășește produsul economic anual însumat realizat de cele mai sărace 48 de țări. Aceasta în timp ce un miliard de persoane subzistă cu mai puțin de un dolar pe zi, 1,2 miliarde nu au acces la apă potabilă, 1,6 miliarde sunt analfabeți, iar 2 miliarde nu beneficiază de electricitate¹²⁶.

O sursă majoră de insecuritate o reprezintă *explozia demografică*. Statisticile în legătură cu acest domeniu sunt îngrijorătoare. Conform datelor furnizate de Fondul Națiunilor Unite pentru

¹²⁶ Lester R. Brown și Cristofer Flavin, *O nouă economie pentru un secol nou*, în "Probleme globale ale omenirii. Starea lumii 1999", Editura Tehnică, București, 1999, p. 38, 39.

Populație, numărul locuitorilor Pământului, de 6 miliarde, s-a dublat din 1960 și continuă să crească cu 78 de milioane (aproape cât populația Germaniei) anual¹²⁷. Țările în curs de dezvoltare contribuie cu 95 la sută la creșterea populației, în timp ce aceasta s-a încetinit sau s-a oprit în Europa, America de Nord și Japonia¹²⁸.

În ceea ce privește România, procesul de îmbătrânire demografică, instalat la noi în urmă cu câteva decenii, continuă să progreseze, cauza principală fiind scăderea pe termen lung a natalității, ceea ce determină schimbarea structurii pe vârste a populației, creșterea ponderii bătrânilor și scăderea ponderii tinerilor. Procesul de îmbătrânire demografică este mult mai accentuat la unele naționalități, precum germanii și maghiarii.¹²⁹ Începând din 1992, numărul morților este mai mare decât al noilor născuți, ceea ce înseamnă că populația țării este în scădere (rata sporului natural este negativă). Conform prognozelor Centrului de Cercetări Demografice din București, populația României va continua să scadă, iar îmbătrânirea demografică se va accentua sistematic. Structura etnică se va modifica în mod fundamental, scăzând ponderea românilor și a maghiarilor și crescând cea a țiganilor, ucrainenilor, rușilor, tătarilor, turcilor. Aceste exemple sunt suficiente pentru a ne da seama că un interes fundamental al țării, care nu trebuie neglijat în următorii 10 ani, este *creșterea vigorii demografice a națiunii române*.

Consecință firească a exploziei demografice și a subdezvoltării, criza alimentară mondială se adâncește în continuare. Dacă producția de cereale a lumii a sporit din 1950 până în prezent de trei ori, este alarmant faptul că, din 1990, în ciuda cererii generale tot mai mari, ea a încetat să mai crească. Suprafețele cultivate sunt în scădere – de la 732 milioane ha (suprafața maximă înregistrată vreodată), în 1981, la 699 milioane ha în 1996. Producția anuală de îngrășăminte stagnează și ea, ca urmare a atingerii nivelului de saturare. În plus, suprafața totală irigată a început să se plafoneze, întrucât râurile și apele freatice încep să fie neîndestulătoare, iar peste 10% din suprafața mondială irigată pare să fie afectată de un fenomen de

¹²⁷ *Etat de la population mondiale 1999. 6 milliards. L'heure du choix*, FNUAP, Fonds des Nations Unies pour la population, 1999, p.1.

¹²⁸ *Ibidem*.

¹²⁹ Ziarul “*Curierul național*”, 1 august 1997, p. 2.

acumulare a sărurilor îndeajuns de puternic pentru a determina reducerea randamentelor. În aceste condiții, rezultă creșterea semnificativă a importanței producției agricole din fiecare țară, producție care devine o tot mai puternică monedă de schimb în politica economică mondială, și implicit, o *armă* de nivel strategic. Producția de pește oceanic, deși cererea pentru această resursă s-a amplificat numai în ultima jumătate de secol de patru ori, stagnează deja la un nivel care nu mai poate fi depășit. Mai grav, din cele 15 zone principale de pescuit oceanic, 13 sunt deja în declin¹³⁰. Toate acestea ne fac să credem că și în anii următori criza alimentară va continua să constituie una din problemele majore nesoluționate corespunzător de către omenire. De aceea, producțiile agricole vor dobândi o importanță strategică.

O amenințare majoră la adresa securității națiunilor este reprezentată de insuficiența surselor de apă, în condițiile în care cererea de apă a crescut din 1950 până în prezent de trei ori. Cercetători de la institute prestigioase de profil din SUA atrag atenția că distribuția inegală a apei “*are șansele să devină principala sursă în declanșarea conflictelor*”, că apele fluviilor sunt resurse care “*pot genera cel mai ușor conflicte între state*”¹³¹. Aceste afirmații au ca temei situația gravă a apelor dulci în care a ajuns lumea. Fluvii ca Huang He (Fluviul Galben), Colorado și altele nu mai ajung la gurile de vărsare în mare, din cauza utilizării excesive a apei lor. Nivelul apelor freatice scade alarmant, de la câțiva centimetri la câțiva metri pe an, ca urmare a exploatării iraționale. În prezent, există mari tensiuni între India și Bangladesh (ultima reclamând că nu-i mai rămâne suficientă apă pentru irigații din fluviul Gange ca urmare a folosirii excesive a apei sale de către India), între SUA și Mexic (în legătură cu folosirea fluviului Rio Grande), între țările Asiei Centrale (pentru apele fluviilor Amu Dar’ya și Syr Dar’ya); acviferul din Cisiordania și Înălțimile Golan, două zone de importanță strategică în problema apei, reprezintă un obiect esențial de dispută între statul Israel și țările arabe vecine. Alte posibile surse de conflict sunt, din acest punct de vedere, fluviile Nil, Iordan etc. De altfel, pe măsură ce populația sporește, numărul țărilor cu mare deficit de apă este de

¹³⁰ *Probleme globale ale omenirii. Starea lumii 1996, op. cit., p. 2-63.*

¹³¹ *Ibidem, p. 71.*

așteptat să crească. În prezent, conform datelor Băncii Mondiale, deficitul cronic de apă afectează 80 de țări, în care trăiesc 40% din locuitorii planetei¹³².

O amenințare majoră la adresa securității națiunilor este reprezentată și de modificările climatice, în sensul accentuării procesului general de încălzire, cauzată de emisiile de gaze care amplifică *efectul de seră*. Una din consecințele încălzirii este accentuarea procesului de topire a ghețurilor și creșterea nivelului mărilor. În ultimul secol, nivelul mării a crescut cu 20-40 de cm, iar oamenii de știință consideră că acesta poate crește cu încă 120 de cm în secolul următor, amenințând numeroase terenuri agricole, comunitățile din zonele de coastă, deltele, estuarele și apele freatice de care depind comunitățile respective.

Pentru ca planeta să aibă o climă echilibrată în următoarele secole, emisiile de carbon trebuie reduse, potrivit specialiștilor, până la un nivel pe care oceanele și pădurile îl pot resorbi, adică de 1-2 miliarde de tone anual, ceea ce înseamnă 20% din nivelul actual al emisiilor¹³³. În prezent, în fiecare secundă, sunt degajate în atmosferă peste 200 de tone de bioxid de carbon, substanță tot mai puțin neutralizată de pădurile a căror suprafață se diminuează într-un ritm de 27 milioane ha (o suprafață similară cu cea a Japoniei) pe an. Mai mult de jumătate din despăduririle făcute de omenire de-a lungul timpurilor s-au efectuat în ultimii 20 de ani. În plus, anual, 27 milioane ha de pământ devin zone deșertice. Într-un asemenea ritm, în următorii 200 de ani nu vor mai exista suprafețe de pământ productive¹³⁴.

Un tip aparte de agresiune poate fi constituit de bioinvazii. Lucrări de specialitate apreciază că în lume culturile agricole sunt afectate de tipuri diverse de dăunători (cam 50.000 pentru agenții patogeni vegetali, 9000 pentru insecte și paraziți și cca 8000 pentru buruieni. Acestor dăunători li se adaugă și cei din rândul vertebratelor (șobolanul brun, vrabia engleză etc.). Și speciile exotice

¹³² *Ibidem*, p. 35–69.

¹³³ *Probleme globale ale omenirii. Starea lumii 1996, op. cit.*, p. 40.

¹³⁴ *La pauvreté et l'économie mondiale*, Département de l'information des Nations Unies, DPI/1237, mai 1992 (www.un.org/french/events/rio92/rioissue.htm , 14.03.2000).

transmutate în alte arealuri decât cele de origine pot provoca, prin afectarea lanțurilor trofice, pagube uriașe. Astfel, o specie de muscă, ce se hrănește cu fructe, originară din Mediterana, ajunsă în S.U.A., provoacă numai în California pagube anuale de aproape un miliard de dolari¹³⁵.

Surse de insecuritate pot deveni și unele activități din domeniul științei, cum ar fi scăparea de sub control a unor surse de energie ori a rezultatelor unor importante descoperiri care pot avea consecințe distructive catastrofale.

Puternici factori insecurizanți sunt reprezentați de amenințările asimetrice (terorismul, criminalitatea organizată, proliferarea armelor de distrugere în masă etc.)

Alte pericolele, amenințări, riscuri (factori de risc) de natură externă nesemnalate încă în *Strategia de securitate națională a României* ar mai putea fi: *implicațiile negative ale amplificării competiției între centrele de putere (politică, economico-financiară, militară, religioasă etc.) pentru exercitarea influenței lor în spațiul de interes românesc; înțelegerile – publice sau secrete – de orice natură, încheiate între diferite state sau grupuri de state, organisme sau cercuri internaționale, prin care se afectează grav interesele naționale fundamentale ale țării noastre; creșterea presiunilor pentru dezmembrarea statului național unitar român; stimularea din exterior a unor cercuri iredentiste, revanșarde, naționalist-șovine; actele sau încercările de tutelă, șantaj și amestec – pe căi deschise sau acoperite – în treburile interne ale României din partea unor state, organizații, cercuri sau personalități influente în viața internațională; actele de manipulare a opiniei publice internaționale în dauna intereselor fundamentale ale României; creșterea decalajelor între nivelurile garanțiilor de securitate pentru statele din zona noastră geografică (rămânerea României în afara unui sistem viabil de securitate); îndatorarea financiară excesivă a țării la organisme financiare internaționale; spionajul împotriva României; subversiunea; calamitățile, dezastrele sau catastrofele naturale, nucleare, chimice etc. produse în afara teritoriului țării,*

¹³⁵ Chris Bright, *„Înțelegerea pericolului bioinvaziilor*, în *“Probleme globale ale omenirii. Starea lumii 1996”*, op. cit., p. 174-175.

care pot afecta grav România etc.; imigrațiile masive; extinderea pe teritoriul românesc a unor epidemii sau epizootii etc.

Orice țară din lume trebuie să ia în calcul și sursele de insecuritate de natură politică. Dintre acestea ar putea fi enumerate: erorile grave de evaluare de către factorii de conducere statală a tendințelor de evoluție a proceselor sociale interne și internaționale; luarea unor hotărâri sau măsuri care pot duce la contradicții grave între diferite clase și categorii sociale, grupuri etnice sau religioase, ori între sectoare importante de activitate; actele de trădare a intereselor naționale fundamentale; încălcarea gravă a principiilor de conducere democratică a societății; tendințele de restaurare, împotriva voinței majorității populației țării, a unor regimuri politice anacronice; deciziile politice care încalcă Constituția și legile țării; încercările de atragere în disputele dintre partide a unor organizații sau organisme neutre (forțele armate, serviciile de informații, justiția etc.); extremismul sau exclusivismul manifestate în actele de decizie politică; incompetența manifestată în actul de guvernare sau în conducerea unor sectoare importante; anularea arbitrară sau falsificarea unor rezultate ale unor scrutinuri electorale, referendumuri etc.; nerenunțarea la putere a unui regim (șef de stat, guvern, partid de guvernământ etc.) care, discreditându-se prin acțiunea sau inacțiunea sa, și-a pierdut încrederea cetățenilor și constituie obiectul cererii imensei majorități a populației de a ceda prerogativele cu care a fost investit, de a demisiona sau de a părăsi funcția ori puterea politică (a se vedea cazurile Ferdinand Marcos în Filipine sau Berisha în Albania); luarea unor măsuri care pot duce la autonomizarea sau federalizarea artificială a unor părți din teritoriul național; adoptarea unor poziții politice extremiste, exclusiviste, rasiste sau antisemite; apariția și proliferarea unor organizații politice anarhiste, violente etc.

Iată și alte formulări utilizate de unii teoreticieni pentru a desemna astfel de pericole ce pot veni dinspre domeniul politic al societății: deciziile disfuncționale, chiar dezorganizante, care decurg din erorile cunoașterii; incapacitatea oamenilor de conducere din diverse sectoare de activitate de a înțelege procesualitatea în care

sunt implicați, ignoranța și erorile de interpretare¹³⁶; instabilitatea și incoerența politică, incompetența managerială la nivel macrosistem, pierderea controlului asupra resurselor strategice, obediența politică față de unele atitudini externe inadmisibile¹³⁷; lipsa de realism și echilibru, orientarea și finalitățile nepopulare ale politicii sociale duse de putere, criza de autoritate și competență a clasei politice, incapacitatea decizională a puterii, cu deosebire în situațiile de risc și incertitudine/insuficiență informațională¹³⁸, schimbarea cursurilor evoluțiilor democratice prin lovituri de stat sau accederea la putere a unor forțe extremiste, disfuncționalități datorate imaturității democratice¹³⁹, pierderea independenței de decizie la nivel guvernamental în favoarea unor organizații sau sisteme financiare internaționale¹⁴⁰.

În rândul pericolelor, amenințărilor și riscurilor de natură diplomatică, ar putea fi amintite: semnarea unor tratate sau acorduri care pot aduce prejudicii intereselor naționale fundamentale; dezinformarea opiniei publice din țară în legătură cu opțiunile și acțiunile diplomatice fundamentale ale organelor statale abilitate să desfășoare activități diplomatice etc.

În legătură cu pericolele, amenințările și riscurile de natură economică la adresa securității naționale, acestea sunt extrem de diverse, în funcție de țara de referință. În ceea ce privește țara noastră, documentul *Strategia de securitate națională a României* prezentat Parlamentului în iunie 1999 formula următoarele surse de insecuritate cu caracter economic: *prelungirea unor dificultăți interne de natură economică, financiară și socială care afectează critic și vital funcționarea societății românești; criminalitatea economico-financiară; limitarea accesului statului român la unele resurse vitale pentru populație și economie.*

¹³⁶ General-maior dr. Lucian Culda, *Mondializarea socialului și insecuritatea omenirii. Posibilitatea gestionării mondializării*, op. cit., p. 28.

¹³⁷ Colonel Chelaru Mircea, *Riscuri și amenințări la adresa securității naționale*, Editura Academiei de :nalte Studii Militare, București, 1995, p. 6.

¹³⁸ Col.(r) dr. Ioan Juncu, *Insecuritatea națională, modalități de evaluare și prognoză*, în "Buletinul Academiei de :nalte Studii Militare", nr.3, 1996, p. 30-31.

¹³⁹ Doina Ghimici, *Riscuri de securitate în estul Europei*, în "Noua revistă română", nr. 3-4/1996, p. 173-174.

¹⁴⁰ Mircea Coșea, interviu în ziarul "Cotidianul", 6 august, 1999, p. 3.

Considerăm că la acestea s-ar mai putea adăuga și alte formulări: *pierderea controlului statului asupra unor sectoare, domenii sau obiective economice strategice; pierderea unor importante piețe externe și interne de desfacere pentru produsele și serviciile românești; subminarea economiei naționale; afacerile sau tranzacțiile economice care prejudiciază grav interesele țării; activitățile ilicite caracteristice economiei subterane susținute cu procedee proprii crimei organizate; spionajul economic în dauna României; mijloacele neloiale – furt de tehnologie, contracte dezavantajoase etc. – utilizate de parteneri economici externi sau interni, în dauna intereselor naționale; coruptibilitatea unor persoane care, prin nivelul și natura funcției în societate pot avea, prin acțiunea sau inacțiunea lor, o influență profund negativă în gestionarea avuției naționale; blocarea sau perturbarea gravă a unor sisteme sau mecanisme esențiale ale economiei naționale (energetic, de transport și telecomunicații, financiar-valutar ș.a.); falimentarea unor sectoare economice strategice (flota maritimă și fluvială etc.) ș.a.m.d.*

În domeniul *ordinii publice*, sursele de insecuritate pot fi multiple: existența unor tensiuni sociale grave din diverse cauze (politice, economice, etnice, religioase etc.); confruntările între diferite grupuri sociale, actele de violență produse în cadrul adunări sau manifestări publice care pot degenera în revolte de mare amploare ce pun în pericol statul de drept; traficul ilegal de droguri, arme și muniții etc.

Surse de insecuritate pot apărea și în *domeniul juridic*: cadrul normativ prea permisiv sau excesiv de strict; corupția și traficul de influență în cazurile soluționării juridice a diferitelor cauze; hotărâri și soluționări judecătorești în contradicție flagrantă cu spiritul și textul legii, precum și cu realitatea ș.a..

Domaniul *siguranței naționale* este predilect pentru apariția și dezvoltarea unor pericole, amenințări sau riscuri la adresa securității naționale. Dintre sursele posibile de insecuritate de această factură care pot apărea în următorul deceniu, semnalate Parlamentului sau altor organe de conducere statală de către serviciile de informații, enumerăm: spionajul împotriva României; racolarea sau influențarea de către servicii străine de informații a unor demnitari români sau

persoane care pot aduce prejudicii grave intereselor naționale fundamentale; ocuparea unor funcții importante în viața politică, economică și socială de către agenți ai serviciilor străine de informații; penetrarea de către unele servicii de spionaj străine a structurilor ce compun sistemul național de apărare; penetrarea de către unele servicii străine de informații ori organizații cu caracter ocult a structurilor în cadrul cărora se elaborează decizii sau propuneri importante pentru evoluțiile economice, social-politice, de apărare, ordine publică, de siguranță națională etc. ale României; activitatea unor cercuri extremiste, iredentiste și revanșarde din străinătate sau din țară pentru sădirea în opinia publică internațională, prin diversiune, a neîncrederii și suspiciunii față de realitățile românești; acțiunile unor cercuri externe sau interne pentru tensionarea climatului de conviețuire a comunităților etnice cu populația majoritară ș.a.

Serviciile de informații ale statului atrag atenția asupra faptului că, pe teritoriul României, în următorii ani, se vor consolida structurile active ale unor organizații teroriste străine, care vor antrena, pe lângă amenințările reprezentate de scopurile acestora, și riscurile induse de activități adiacente sau asociate cum ar fi: migrația ilegală, traficul de droguri, de arme și muniții, de substanțe sau tehnologii supuse controlului internațional, contrabanda etc.

Un tip aparte de pericole, amenințări și riscuri la adresa siguranței naționale îl constituie acțiunile care afectează securitatea sistemelor informaționale din diverse locuri de concentrare a datelor cu caracter secret de stat sau confidențial de interes național. În acest sens, pot fi amintite: accesul neautorizat al unor grupuri de interese străine la bazele de date din calculatoarele diverselor instituții, decriptarea acestora și analizarea traficului de mesaje; penetrarea băncilor de date informatizate, inclusiv prin racolarea operatorilor ce lucrează în astfel de sisteme; accesarea sistemelor informatice care vizează derularea unor operațiuni comerciale ori financiar-bancare; inducerea unor disfuncții serioase în rețelele de calculatoare ale instituțiilor publice, inclusiv prin realizarea și difuzarea unor „virusi informatici” etc.

La toate aceste surse de insecuritate din domeniul siguranței naționale se adaugă: luarea unor măsuri insuficiente de protecție contrainformativă la diverse niveluri decizionale; neajunsurile în pregătirea contrainformativă a unor factori de decizie; carențele organizatorice și de înzestrare umană și materială a instituțiilor statului care au atribuții în domeniul siguranței naționale; lipsa de reacție eficientă a factoriilor de decizie în urma informărilor, sesizărilor și atenționărilor realizate de serviciile de informații în legătură cu pericolele, riscurile și amenințările la adresa securității naționale etc.

Desigur, șirul exemplurilor ar mai putea fi completat și cu alte surse de insecuritate, specifice altor domenii, precum educația (ar fi de semnalat aici degradarea procesului educațional, creșterea analfabetismului, aspectele de “poluare” morală și culturală – pornografia, sectele sataniste etc.) protecția mediului, protecția civilă, domeniul sanitar, ordinea publică etc.

Exemplele menționate mai sus în legătură cu sursele de insecuritate sunt tot atâtea argumente pentru susținerea necesității regândirii modului de acțiune pentru prezervarea intereselor fundamentale ale României

Din cele expuse, rezultă necesitatea continuării perfecționării studiului conceptelor securității, a realizării unei viziuni unitare și a unei acțiuni coerente care să răspundă pe deplin la problemele majore pe care le presupune salvagardarea valorilor esențiale ale țării într-o lume tot mai complexă și mai dinamică.

În concluzie, este imperios necesar ca dezvoltarea conceptului de securitate națională să se facă pe baza unui demers științific susținut, riguros, realizat pe baza unei metodologii adecvate, care să aibă în vedere atât consecințele imediate, cât și cele îndepărtate, ale oricăror principii, teze, sau idei doctrinare. Dacă gândirea științifică nu precede, nu însoțește și nu urmează decizia și acțiunea pentru prezervarea intereselor naționale fundamentale, măsurile luate de factorii de conducere pe această linie riscă să fie, de cele mai multe ori, tardive, haotice, mereu sub semnul surprizei, al crizei de timp și de resurse.

Factorii de decizie statală ar trebui să aibă dinainte soluții limpezi, bine gândite, dacă nu concrete, cel puțin principiale, la un număr cât mai mare de situații insecurizante care pot apărea. Este un adevăr ce izvorăște din experiența poporului nostru, dar și a altora.

Pentru îndeplinirea acestor deziderate există în România voința politică necesară și suficiente resurse intelectuale.

Mai trebuie, însă, și o conjugare a lor într-un mod eficient.

BIBLIOGRAFIE

- *** Constituția României, 2003.
- *** Anuar 1998. Studii de securitate, apărare națională și istorie militară, Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară, Editura Militară, București, 1998.
- *** Carta Albă a Guvernului. Armata României 2010: reformă și integrare euroatlantice, Editura Militară, București, 2000.
- *** Concepția integrată privind securitatea națională a României, 1994.
- *** Conceptions de la sécurité, "Désarmement", Série d'études no.14, Nations Unies, New York, 1986.
- *** Etude de conceptions et politiques de sécurité axées sur la défense, "Désarmement", Série d'études 26, Nations Unies, New York, 1993.
- *** Glosarul NATO de termeni și definiții (englez și francez), AAP-6 (U)/1995.
- *** L'atlas 2000 des conflits, "Manières de voir" 49, Le monde diplomatique, janvier-fevrier 2000.
- *** La politique de sécurité de la Suisse dans un monde en mutation, Berne, 1990.
- *** Legea apărării naționale a României, nr. 45, 1994.
- *** Legea privind pregătirea economiei naționale și a teritoriului pentru apărare, nr. 73, 1995.
- *** Legea privind pregătirea populației pentru apărare, nr. 46, 1996.
- *** Legea privind siguranța națională a României, nr. 51, 1991.
- *** Livre blanc de la défense, Collection "Documents", Paris, 1994.
- *** Politica de securitate națională a Federației Ruse (1996 - 2000), în "Ștenarii", (supliment al ziarului "Nezavisimaia gazeta"), Nr.2, 23 mai 1996.
- *** Redefining Security; the Human Dimension, "Current History" (SUA), vol.94, nr.592, 1995.
- *** România – NATO. Parteneriat și cooperare, Editura Militară, București, 1999.
- *** România în situații limită, Editura Licorna, București, 1995.

*** Romania's National Security Politics, Printing House PRO-TRANSILVANIA, Bucharest 1997.

*** Sources of insecurity în the Balkans. Risks and conflicts, Editura "Monitorul Oficial", București, 1998.

*** Strategia de securitate națională a României. Stabilitate democratică, dezvoltare economică durabilă și integrare europeană, 1999.

*** Strategia de securitate națională a României. România Europeană, România Euroatlantică: pentru o viață mai bună într-o țară democratică, mai sigură și prosperă, București, 2007.

AGAMBEN, Giorgio, State of Exception, University of Chicago Press, Chicago, 2005.

ALEVRA, N., Oamenii politici și apărarea națională, Atelierele Grafice "Socec et Co", București, 1931.

ALEXANDRESCU, Grigore. Managementul diferențelor în realizarea securității la Marea Neagră, București, Editura Universității Naționale de Apărare, Centrul de Studii Strategice de Securitate și Apărare, 2007.

ALEXANDRESCU, Margareta. Resursa umana componenta a managementului resurselor pentru Apărare. Particularitățile recrutării și selecției resurselor umane pentru asigurarea stabilității și securității în bazinul Marii Negre. Editura Universității Naționale de Apărare "Carol I", București, 2007.

ANDREI, Petre, Sociologie Generală, Editura Polirom, Iași, 1997.

ANGHEL, N. Gheorghe, ANGHEL, Gh. Gheorghe, Componente ale securității naționale a României, Editura Societății TEMPUS, București, 1996.

ANTONESCU, Olimpiodor. Cadrul european de gestionare civila a crizelor. In: Gandirea Militară Romaneasca nr. 6/2007. București, Editura Statul Major General al Armatei României, 2007. p. 48-52.

APOSTOL, Pavel, Viitorul, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977.

ARMAȘ, Iosif; PURCĂREA, Cornel; DUȚĂ, Paul Dănuț, Legitimitatea operațiilor militare altele decât războiul, Editura Militară, București, 2001.

ARON, Raymond., Paix et guerre entre les nations, Calman-Lévy, 1985.

BĂDESCU, Ilie, DUNGACIU, Dan (coordonatori), Sociologia și BĂDESCU, Ilie, Tratat de geopolitică, Editura M. Valahie, 2005.

BĂEȚELU, Vasile, Factorii de risc, amenințările, pericolele, agresiunile posibile pentru mobilizarea forțelor terestre în zona de operații de sud, “Revista trupelor de uscat” nr.2, 1999.

BALABAN, Gheorghe, Aptitudini de negociere în gestionarea conflictelor organizaționale din interiorul structurilor proprii, “Capcanele” ipotezelor false și deciziile manageriale, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1998.

BALABAN, Gheorghe, Strategia securității naționale. Principii generale. Resursele securității naționale, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1997.

BĂLĂCEANU-STOLNICI, Constantin, Există o primejdie militară pentru România?, “Gândirea militară românească”, nr.1, 1999.

BARNA, Cristian, Terorism și securitate energetică în “regiunea extinsa a Marii Negre”, în *GeoPolitica* nr. 3/2007.

BAUMAN, Zygmunt, Globalizarea și efectele ei sociale, Editura “Antet”, București, 1999.

BEBLER, A. , La politique de la sécurité de la Slovénie, “Revue Militaire Suisse”, nr.2, 1996.

BEJINARIU, Petru. Evoluția riscurilor și amenințărilor la adresa securității naționale Editura Axioma Print, București, 2005.

BOAMBĂ, Eugen. Studiu privind corelația economie-securitate națională. În: Buletinul Universității Naționale de Apărare “Carol I”, nr. 4/2007. București, Editura Universității Naționale de Apărare, 2007. p. 320-335.

BOLDISOR-BUTA, Mircea. Managementul crizelor și prevenirea conflictelor în strategia de securitate Uniunii Europene.. București, Editura Universității Naționale de Apărare “Carol I”, București, 2007.

BONCU, Simion, Securitatea europeană în schimbare. Provocări și soluții, Editura Amco-Press, București, 1995.

BREZEZINSKI, Zbigniew. Marea dilemă: a domina sau a conduce, Editura Scripta, București, 2005.

BROWN, Lester (coordonator), Probleme globale ale omenirii, Starea lumii 1999, Editura Tehnică, București, 1999.

BRZEZINSKI, Zbigniew Marea tablă de șah, Editura Univers

BUȘE, Dorel. Studiu privind gestionarea crizelor și conflictelor - abordare conceptuală, Editura Universității Naționale de Apărare “Carol I”, București, 2007.

BUZAN, Barry; WAEVER; Ole, WILDE Jaap de, Security: A New Framework for Analysis, Boulder CO: Lynne Rienner Publishers 1998.

BUZAN, Barry, Popoarele, statele și teama, Editura Cartier, Chișinău, 1999.

BUZAN, Barry, WAEVER, Ole, Regions and Power. The Structure of International Security, Cambridge University Press, Cambridge, 2003.

CALOPĂREANU, Gheorghe. Studiu privind rolul caracterului multinațional al operațiilor militare actuale în gestionarea crizelor. Editura Universității Naționale de Apărare "Carol I", 2008.

CEARAPIN, Tudor. Siguranța națională și ordinea publică, direcții principale de acțiune în vederea asigurării securității naționale, în "Gândirea militară românească", nr.4, 1996.

CHIRIAC, Mircea-Dănuț; MANTA, Dănuț ION, Emil, Conflictul militar în epoca contemporană. Editura Universității Naționale de Apărare "Carol I", București, 2007.

CHOMSKY, Noam, State eșuate. Un abuz al puterii și un atac asupra democrației, Editura Antet, 2007.

CIOBANU, Ion. Managementul securității informațiilor în acțiunile militare întrunite, Editura A.I.S.M., București, 2002.

CIOBANU, Nicolae, Istoria artei militare, Editura Academiei Militare, București, 1992.

CIOFLINĂ, Dumitru, Politica de securitate și doctrina militară de apărare a României, "Gândirea militară românească", nr. 6, 1991.

CLAVAL, Paul, Geopolitică și geostrategie, Editura Corint, București, 2001.

CODIȚĂ, Cornel, Cursa înarmărilor, Determinări și implicații social-politice, Editura Militară, București, 1989.

COULOMB, F., FONTANEL, J., Mondialisation, guerre économique et souveraineté naționale, en «La question politique en économie internațională », Collection « Recherches », La Découverte, Paris, 2006.

CRĂINICEANU, GRIGORE, Conferință asupra sistemelor defensive ale țărilor și al României, Tipografia Carol Göbl, Bucuresci, 1890.

CREȚU, Gheorghe, Metodologia cercetării științifice în domeniul securității naționale, "Revista trupelor de uscat", nr. 2, 1999.

CREȚU, Gheorghe. Riscuri la adresa securității naționale, Editura Silvy, București, 2006.

CULDA, Lucian (coordonator) *Investigarea națiunilor. Surse de insecuritate*, Editura Licorna, 1999.

CULDA, Lucian, *Procesualitatea socială. Interogări procesual-organice*, Editura Licorna, București, 1994.

DARIE, Miluță, *Proliferarea riscurilor și relevanța lor strategică*, în "Revista trupelor de uscat", nr.3, 1995.

DAVID, Aurel, *Națiunea – de la starea de securitate la criza politico-militară. Învățămintele pentru strategiile de securitate națională*, Editura A.I.S.M., București, 1998.

DAVID, Aurel, *Sociologia națiunilor*, Editura Fundației România de Măine, București, 2007.

DEAC, Aron-Liviu, *Fenomenul militar*, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1997.

DEAC, Aron-Liviu, IRIMIA, Ion, *Securitate și apărare națională*, Editura A.I.S.M., București, 1999.

DEGERATU, Constantin, *Interesul național și integrarea României în NATO*, în "Strategia militară românească în epoca modernă", Editura Nummus, București, 1999.

DENECE, E., *Pour un conseil national de sécurité*, "Défense nationale", an 51, nr.11, nov. , 1995.

DISCHERT, W., *Krisenreaktion und Landesverteidigung, "Europäische Sicherheit"*, (Germania), vol.43, nr.8, 1994.

DOBRE, Constantin, *Factori de risc la adresa securității naționale a României*, "Gândirea militară românească", nr. 2, 1999.

DRAGOMAN, Ion, *Riscuri și amenințări de natură militară la adresa mediului*, în "Revista trupelor de uscat", nr.2, 1996.

DUFOUR, J. , *Sécurité et initiatives*, "Défense nationale" (Franța), vol.49 no.11, nov. 1993. Enciclopedic, București, 2000.

ERICSON, Richard; Kevin HAGGERTY, *Policing the Risk Society*, University of Toronto Press, Toronto, 1997.

FLOREA, Lavinia. *Globalizare și securitate economică*, Editura Lumen, Iasi, 2007.

FONTANEL, J., *Globalisation économique et sécurité internationale. Introduction à la géoéconomie*, Collection « Côté Cours », UPMF, Grenoble, 2005.

FRANCART, L., *Penser l'action pour mieux agir*, "Défense nationale", France, No.4, 1997.

FRUNZETI, Teodor, *Două viziuni asupra securității*, în "Gândirea militară românească", 1999.

FRUNZETI, Teodor, Soluționarea crizelor internaționale: mijloace militare și nemilitare, Editura Institutul European, București, 2006.

FUKUYAMA, Francis, America la răscruce, Editura Antet, București, 2006

GĂDIUȚĂ, Ion, General de divizie, Dimensiunea spirituală a securității naționale, în “Gândirea militară românească”, nr. 4, 1996.

GENTRIC, Bernard, LECLERC, Patrice, La sécurité en Europe. Une méthode prospective appliquée à la stratégie, Fondation pour les études de défense nationale, Paris, 1990.

HABIAN, Liviu, GIURCĂ, Ion, Politica de securitate a României în spațiul Central și Est-European, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1995.

HLIHOR, Constantin, ION, Emil, CHIRIAC, Mircea-Dănuț, Arhitectura de securitate a lumii după cel de-al doilea război mondial, Editura, A.I.S.M., București, 1999.

HLIHOR, Constantin, Politica de securitate în mediul internațional contemporan, vol. I, Domeniul energetic, Institutul European, Iași, 2008.

HUNTINGTON, P. Samuel, Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale, Editura Antet, București, 1998.

I.N. Sava, G. Tibil. M. Zulean, Armata și Societatea. Culegere de texte de sociologie militară, Ed. Info Team, București, 1998.

IACOB, Dumitru, STANCU, Valentin. Imagologie. Imagologia și războiul informațional, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1997.

JUNCU, Ioan, Insecuritatea națională. Modalități de evaluare și prognoză, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1995.

KALDOR, Mary, Războaie noi și vechi. Violența organizată în epoca globală, Editura “Antet”, București, 1999.

Kenneth N. Waltz, Theory of International Politics, Addison-Wesley, Reading, Mass. 1979.

KING, Alexander și SCHNEIDER, Bertrand, Prima revoluție globală. O strategie pentru supraviețuirea lumii, Editura Tehnică, București, 1993.

LA MAISONNEUVE, E., Guerre, defense et sécurité, “Défense nationale” (Franta) an 51, nr.1, 1995.

LAFAYE, Claudette, Sociologia organizațiilor, Editura Polirom, Iași, 1998.

LANGENBERGER-JAEGER, C., La politique de sécurité, un sujet tabou?, "RMS" (Elveția), nr.6-7, 1995.

LECLERC, Bernard, Patrice, La sécurité en Europe. Une méthode prospective appliquée à la stratégie, Fondation pour les études de défense nationale, Paris, 1990.

LOREC, Philippe, Economie de la sécurité. Cours-séminaire, Master Affaires Internationales, Science Po, 2006-2007.

MAHNKE, Dieter, Les paramètres de la sécurité européenne, "Cahiers de Chaillot" no.10, Institut d'Etudes de Sécurité, Union de l'Europe occidentale, Paris, septembre 1993.

MALIȚA, Mircea, Între pace și război, Editura C.H. Beck, București, 2007.

MALIȚA, Mircea, Teoria și practica negocierilor, Editura Politică, București, 1972.

MANAFU, Alexandru. Securitatea națională și războiul economic. "Gândirea militară românească", nr. 2, 1998.

MANICACCI, R., Le citoyen et la sécurité nationale aux Etats-Unis, "Defense nationale", an 51, nr.11, 1995.

MANOLESCU, I., Cultura și apărarea națională, București, 1936.

MANUAL de tehnici și metode în psihologia muncii și organizațională, Editura Polirom, Iasi, 2007.

MIHAI, Cornel. Terorismul - considerații privind amenințările la adresa securității maritime, "Gândirea Militară Românească" nr. 1, 2006.

MIHALCEA, Alexandru. Sisteme mari: complexitatea, structuralitatea și funcționalitatea sistemului militar, Editura Societatea scriitorilor militari, București, 2004.

MILIVOJEVIC, M., La securite de l'Albanie, un dilemme?, "Revue Militaire Suisse", nov., 1994.

NAISBITT, John, ARBUNDENDE, Patricia, Anul 2000. Megatendințe, Editura "Humanitas", București, 1993.

NĂSTASE, Adrian, România și noua arhitectură mondială, R.A. "Monitorul Oficial", A.R.E.D., București, 1996.

NICOLAESCU, Gheorghe. Gestionarea crizelor politico-militare, Editura Top Form, București, 2003.

NICOLAESCU, Gheorghe. Informații și rețele. Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2005.

OLTEANU, Ioniță, În căutarea viitorului, Editura Politică, București, 1984.

ONIȘOR, Constantin, Teoria strategiei militare, vol. I-III, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1998.

PAȘCU, Ioan Mircea, Armele și politica, Editura Politică, București, 1989.

PAVEL, Martin-Georgini-Mihail. Managementul crizelor și prevenirea conflictelor în strategia de securitate a U.E.. București, Editura Universității Naționale de Apărare “Carol I”, 2007.

PETRACHE, Adrian-Ionel, Terorismul și securitatea României. Editura Universității Naționale de Apărare “Carol I”, București, 2004.

PETRACHE, Anda. Importanța factorului socio-cultural pentru menținerea stabilității și securității în bazinul Marii Negre în context național, N.A.T.O. și european, Editura Universității Naționale de Apărare “Carol I”, București, 2007.

PINȚĂ, Florian. Managementul crizelor de securitate, Editura Centrului Tehnic Editorial al Armatei, București, 2008.

POPESCU, Mihail, Interesele naționale și politica militară în perspectiva secolului al XXI-lea, în “Revista trupelor de uscat” nr.5, 1998.

PUȘCHILĂ, Octavian, Prognoza securității, apărării naționale și armate (militare) pe termen scurt și mediu. Determinări asupra strategiei militare românești într-un viitor previzibil, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1995.

ROSENBERG, A.R., National Security Space Community Faces Redefinition of Its Missions, “Signal” (SUA), vol.50, nr.10, 1996.

SAVA, Dumitru, SAVA, Lavinius, Analiza fenomenului politico-militar. Teorie și metodă, Editura Militară, București, 1998.

SITEANU, Eugen; _SANDU, Marian. Managementul securității naționale prin securitate colectivă. În: Impact strategic nr. 1/2007.

STAN, Ioan-Constantin. Comanda și controlul structurilor de informații de nivel operativ, Editura Universității Naționale de Apărare “Carol I”, București, 2007.

STÂNGACIU, Stan, Strategia combaterii terorismului și diversunii, Editura Ministerul de Interne, București, 1996.

SUCIU, Lăcrămioara, Identificarea riscurilor și managementul resurselor pentru apărare în vederea gestionării crizelor zonale în context național, N.A.T.O. și european, Editura Universității Naționale de Apărare “Carol I”, București, 2007.

TOFFLER, Alvin și Heidi, Răzoi și anti-răzoi. Supraviețuirea în zorii secolului XXI, Editura Antet, București, 1995.

TOFFLER, Alvin, Power Shift. Puterea în mișcare, Editura “Antet”, București, 1995.

TOFFLER, Alvin, Raport despre Eco-spasm, Editura "Antet", București, 1999.

TOMA, Gheorghe; BRAUN, Nicoleta Daniela; MĂCIUCĂ, Marin, Managementul insecurității la început de secol: informațional, provocator, nesigur, Editura Scaiul, București, 2004.

TRAN, Vasile, Comunicarea. Specificul comunicării în domeniul militar, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1999.

TRAN, Vasile, Comunicarea. Specificul comunicării în domeniul militar, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1996.

TRAN, Vasile, IACOB, Dumitru, Informații, comunicare și opinie publică, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1997.

VASILIU, Mircea. Riscuri și amenințări la adresa securității naționale a României. Gestionarea riscurilor și amenințărilor în scopul evitării surprinderii, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004.

VELEA, Mihai, Fizionomia acțiunilor militare în condițiile diferitelor tipuri de acțiuni ostile împotriva României, "Gândirea militară românească", nr.1, 1998.

VLADOIU, Nasty, Protecția informațiilor: de la concept la implementare, Editura Tritonic, București, 2005.

VOICU, Costică, ANDREESCU, Anghel, JEREBIE, Radu, Acțiunile terorist-diversioniste și implicațiile acestora asupra securității naționale a României, București, Editura Ministerului de Interne, 1996.

VOLKOFF, Vladimir, Tratat de dezinformare, Editura "Antet", București, f.a.

WALTZ, Kenneth N., Teoria politicii internaționale, Editura Polirom, Iași, 2007.

ZAHARIA, Dan, Dimensiunea economică a securității naționale, în "Gândirea militară românească" nr.1,1996.

ZIRSCHKY, J., Civil Works and National Security, "Military Review" (SUA), vol.75, nr. 5, 1995.

Tipărit la SC Axioma Print SRL
București 2008